

BÁSTYÁNK

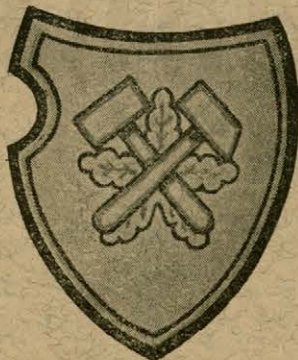

A Bánya-, Kohó- és Erdőmérnökhallgatók
Ifjúsági Körének havi folyóirata.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Kardos Árpád.

Sopron.

Negyedik évfolyam.

Ötödik szám.

Május - 1944.

BÁSTYÁNK

Havi folyóirat, megjelenik minden hó ötödikén. — Felelős szerkesztő és kiadó: Kardos Árpád. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Bánya-, Kohó- és Erdőmérnökhallgatók Ifjúsági Köre, Sopron, II. Rákóczi Ferenc-utca 13. Telefon: 415. Póstaírók: Sopron I. 95. — Lapzárta minden hó 20.-án. — Kéziratokat nem adunk vissza. Előfizetési díj évi 12 P, félévre 6 P, negyedévre 3 P, egyes szám ára 1 pengő 20 fillér. — Póstatakarékpénztári csekkszám: „Bástyánk” szerkesztősége és kiadóhivatala Sopron, 47.016. — Kiadótulajdonos: A Bánya-, Kohó- és Erdőmérnökhallgatók Ifjúsági Köre, Sopron.

A szerkesztőbizottság vezetője: vitéz Szőnyi S. László erdőmérnök.

Tartalom.

	Oldal
Keresztesi Béla: Valetálás 1944-ben.....	1
Kispolgári szellem	2
Székely Lóránt: A bányamérnök szerepe a munkásság kulturális életében	4
Szanyi József: Búzaérés	7
Lányi János: Honnan és hová?	8
Tóth Béla: Románok Erdélyben.....	11
Szanyi József: A magyar észjárás	12
Faller Jenő: A Bánya-, Kohó- és Erdőmérnökhallgatók Ifjúsági Körének múltjából (.....)	15
Roth Gyula: Hol állott Selmecen a „Schacht”?	19
S. I.: „Splendid isolation”, vagy közösségi élet?	19
Fekete József: Lekésett hódító	21
Útmutató	24
Könyvismertetés	24

A „TURUL” Könyvkiadó

új könyvei:

Kodolányi János:

Csendes órák

Tanulmányok, bírálatok,
cikk

Fűzve 7.50, kötve 9.—

Németh László:

Lányaim

Tanulmányok gyermekekről.

Fűzve 5.—, kötve 6.50

Szabó Pál:

Keresztelő

A trilógia második része.
A „Lakodalm” folytatása.

Fűzve 7.50, kötve 9.—

BÁSTYÁNK

A BÁNYA-, KOHÓ- ÉS ERDŐMÉRNÖK-
HALLGATÓK IFJÚSÁGI KÖRE HAVI
FOLYÓIRATA. IRODALOM, MŰVÉ-
SZET, TUDOMÁNY ÉS TÁRSADALOM.

Valetálás 1944-ben.

Tavaszi hajnalán kezdődött. A kémiai épület előtt egy ezüstfenyő csúcsán önfelédten, megrészegevedve hangja gyönyörűségétől, fekete-rigó fütyült. A régi matematikateremben gyülekeztünk. Az alkony vadgalambszínű függönyt vont már az ablakok elé. Csoportonként érkezünk, s azokhoz az asztalokhoz ültünk, amelyeknél rajzaink fölül hajolva, oly sok délutánt végig dolgoztunk már. Más években a szalagszentelő vacsorán vette kezdetét a valetálás. Terített asztalnál búcsúzott a valetaelnök. Éjfélkor rakták fel a valetaszalagot és utána vidám nótázással és cigányozással fejeződött be az este. Most rajzasztaloknál ültünk, és figyelve fordultunk a katedra felé, hallgattuk az elnök búcsúszavait.

Szavai, mint őszben a falevelek, lassú méltósággal hullottak lelkünkbe, s nyomukban kócska, kis emlékek ébredtek emlékezetünkben. Az elmúlt időbe tekintettünk, múltba néző szemünk előtt tarka képek merültek fel, és az egymásba tóduló képeken át beleláltunk egy pillanatra a múlt kaleidoszkópjába. De nem sokáig gyönyörködhattünk e képek forgatagában, mert az elnök gondolatai a jövőbe csaptak át. Úgy éreztük most magunkat, mint vándor, aki először hagyja el szülőfaluja völgyét, s felérve a hegyek gerincére, távolság kutató szeméi elé tárul az ország. Beleláltunk a felénk ásitó végtelenségbe, az életbe, és bár sajnáltuk, hogy ifjúságunk egy gyönyörű korszaka nemsokára véget ér, hogy a napsugaras diákevek minden szépsége kevés idő múlva már csak emlék lesz számunkra, mégis mint hajótöröttek a feltűnő vitorlákat, úgy tekintettük az elkövetkező önállóság szabadságát.

Beszédet mondott ezután a Dékán úr, a Tanárelnök úr és az Ifjúsági Kör képviselője, majd megtörtént a szalagfeltétel, és ezzel befejeződött a szalagszentelő gyűlés.

De lelkünk nyugtalansága tovább hullámzott, és az egymástkövető hullámok egyre a jövő partjait ostromolták. Tervezetésünket nem-

sokára szirénák örült üvöltése szakította félbe. Utána tompa motorzúgás töltötte be a levegőt. Fent az égen kicsi csillagok köröztek vad rohanással; vadászgépek üldözték az ellenséges bombázókat. Nyugaton fényoszlopok kémlelték az eget; valamely határmenti helység igyekezett kitapogatni fénycsápjáival a fenyegető veszedelmet. Nemsokára távoli robbanások tompa dőreje hallatszott, majd vörhenyes lett az ég alja, miként ha most nyugodott volna le a nap. Ekkor rá kellett döbennünk, hogy jövőnk az Isten kezében van, és képzeletünk hiába kovácsol egyre újabb és újabb terveket; a jövő az időben és az események forgatagában alakul.

A tavasz kezdte bontogatni színeit. Ebben a tavaszban úgy tekintettük mi Sopront, miként ha most érkezünk volna ide néhány napos kirándulásra. Most kezdtük Sopront megnézni, mert merőben más dolog egy városban élni, mint megtekinteni azt. Aki csak néhány napra érkezik, az mindent látni akar, aki évekre jön, az óvatosabban bánik a látnivalókkal, nem sürgős semmi, és a hétköznapok sodrában észre sem veszi, hogy még mindig nem járt a múzeumban, még nem járta sorba a város templomait, és általában nem látott még véglegesen semmit. Most a kirándulók, az átutazók mindenlátó szemével kezdtük nézni a várost, a házakat és a virágzó liliomfákat a Lövér-villák kertjeiben.

És valahogyan, ha kicsit nehéz is talán bevallanunk, így voltunk selmeci hagyományainkkal is. E hagyományok adták meg négy éven át életünk külső kereteit, és be is töltötték azt nemesveretű tartalommal, de míg bennük éltünk, míg reájuk támaszkodva sikerült nemesnek és jó magyarnak maradnunk, addig nem értünk rá látni belőlük semmit, vagy éppen kétségbe vontuk valóságukat, vagy értékállóságukat.

A valetálás hetei az emlékgyűjtés, az eredménymegállapítás ideje; egy korszak lezárása és egyben előkészület az életre.

Keresztesi Béla.

Kispolgári szellem.

Alig volt nagyobb kerékkötője a magyar életnek, a két világháború között, mint az elavult társadalmi szellem: a protekciós rendszer, a társadalmi rétegek elzárkózott, magaslevegőjű világának kötöttsége, stb.

Az érdekhajhászás, a „jóbarát”, protektorkeersés, sehol se volt oly fontos, mint nálunk. A „lefelé gög”, „felfelé alázat” talán sehol sem volt oly kötelező magatartás az előrejutáshoz, mint nálunk.

Ez a szellem aztán rányomta bélyegét az újonnan jöttekre, az ifjúságra, a társadalomba behelyezkedőkre is. Aki valamelyik társadalom rétegbe belekerült, akár vagyona, akár iskolai végzettsége révén, annak kötelességévé tették a szó szoros értelemben vett asszimilálást. Szinte szállóigévé lett az állástkeresők s kapók közt a sanyarú húszas évektől kezdve: „Hja! protekció nélkül?” — mondták, miközben kifelé fordított tenyérrel sokatmondóan legyintettek. A baj azonban csak ott volt, hogy a protektorkeérés feltétlen elvek alapján történt: Mindenben simulékonyan alkalmazkodni a mások, a befutott nagyok szelleméhez s megtagadni magamat, belém nevelt érzelmeimet talán másirányú szellemi tájékozódásomat, stb. Tehát be kellett öltöznie ugyanabba a szellemi ruhába minden állást kereső fiatalembernek.

Allást kereső pedig az elmúlt két évtizedben volt elég. Azok, akik elég simulékonyak voltak s a hangnemet el tudták találni, nyertek. Azok pedig, akikben talán velük született tehetség dolgozott s idegen szellemet nem akartak magukra venni, mert érezték a helyzet fontosságát, s igaztalan voltát, az újabb, kissé elkeseredett hangú nemzedékhez zárkóztak, mely már szembe mert nézni az áldatlan állapotokkal s hol Szabó Dezső, hol Németh László szavai szerint igazodtak. Később más részük pedig a német társadalomberendezés „tehetségérték” — elvűségét emlegette mintaképpen, stb.

Igy ért el a magyar társadalom Gömbös Gyula kormányáig, s úgy látszott, hogy Gömbös lesz az, aki a már-már tarthatatlanná válni kezdő helyzeten segíteni tud, s a társadalmat új alapokra bírja fektetni. Azonban ismét az a bizonyos szűkkeblű kispolgári szellem, amely a nemzet egyes politikusait is áthatotta, és a nemzet egész testet is uralta, lett az elbukatója az 1936-os reformtörekvéseknek. S minden maradt a régi ben!

Mindez persze nem újság és számtalanszor

feldolgozták regényben, könyvekben, újságok hasábjain. A ma nemzedékének, nekünk, azonban tanulságul szolgálhat úgy a mindennapi cselekedeteinkhez, mint pedig a jövőnkhez.

Azóta nagyot változott területileg és népileg a kismaagyar világ s az akkor alig kilenc milliónyi nemzet több mint ötven százalékkal megnövekedett, a visszacsatolt területek révén, s ma majdnem tizenöt milliónyi tagja van a nemzetnek.

A megváltozott helyzet azonban változott szellemet is követel! Ez annál szükségesebb, mivel a visszatért területek népessége más szellemhez volt szokva, melyet ellensúlyoznunk kell. S mi történt? Az, hogy a már több mint öt éve visszatért Felvidék népe még ma is idegenül néz a „magyar szellemre”, nem is beszélve a később visszatért Erdélyről és Délvidékről.

A kispolgári szellemű magyar társadalom, egy-két egyéni esettől eltekintve, nem bírta szervesen magához kötni a kispolgári kezeléstől elszokott népcsoportokat. Azok, akik kispolgári gögből úrhatnámkodva „ledemokratázták”, „lecsehshellemezték” pl. a hivatalba belépő, de tán tisztább magyar érzésű parasztot, nem végeztek valami „nemzetmentő” munkát ezzel a hirtelen rendezett szónoklattal. Lehet, hogy talán „nemes” indulat vezette őket, de ha elkísérték volna azt a bizonyos parasztot az otthonába, megláthatták volna, hogy voltaképpen mit végeztek a lelki nevelésükkel. Hasonló „nemzetnevelés” százsámra fordult elő a visszatért Felvidéken.

Ez az eset csak egyetlen piciny pontja annak a szellemnek, amely végképpen nem tudott alkalmazkodni a helyzethez s megmerevedett formáival és eszméivel, amelyek publicisztikánk jó részét is uralják, valahol a levegőben lóg: Semmiféle közössége sincs sem a sokat emlegetett, sőt önmagával bizonyítékul felhozott magas nyugati kultúrával, (jól értsük meg, nem azt mondom ezzel, hogy nem ismeri a nyugati nemzetek kulturáját, hanem, hogy kultúra ismerete nem ható, élő dolog, hanem „kulturált-ság”-nak hazudott adathalmaz), sem magával a magyar néppel, a magyar néplélekkel sincs szerves kapcsolata. Ennek bizonyítására csak két idézetet hozok: „Társadalmi életünk elavult, kisvárosias formái miatt nálunk elképzelhetetlen, amit Angliában falun látunk, hogy a földesúr családja, személyzete, a tanító és egyszerű munkások közös énekkarba állnak össze.”

A magyar nép felé való „kapcsolataira” pedig Kodály Zoltán a következő szavakban mutat rá:

„Az a társadalom, — mely a cigányok mai műsorával minden zenei igényét kielégíti, művészi érzéke fejlettségén kívül végtelenül megszűkülte nemzeti öntudatról tesz tanúságot. Azt bizonyítja ezzel is, amit egész életével: hogy a néphagyományban élő régibb, tágabb nemzeti lélekhez nincs köze. Ezért zárkózik el a néptől, bízza sorsára, ezért közömbös a nagy átfogó nemzeti gondolatok iránt.”

Sajnos, ez a szűklátókörű szellem a ma ifjúságára is rányomta bélyegét. A saját kis életén és egyéni érvényesülésén kívül, alig érdeklődik más. (Egy tavaly összeállított statisztika szerint az újonnan Sopronba beiratkozottak 75 százaléka soha semmit nem hallott a magyarságtudománnyal s a nép-lélekkel foglalkozókról, de majdnem mindenki a zsidó írók szerelem, erotika, stb-ről szóló regényeiről. Meg is látszik ez az egyetemi ifjúság szellemi és erkölcsi életén s pl. 1939-es orvosi statisztika szerint az orvosi egyetemen a hallgatók kb. 120 százaléka volt nemi beteg — sokan tehát többször is.) Ilyen körülmények között nem lehet csodálkoznunk azon sem, ha az egyetemi ifjúság, a jövő diplomásai, a jövő vezető rétege olyan tájékozatlan a legelemibb kérdésekben is, hogy minden kritika nélkül dűl be bármilyen tetszetős elméletnek.

Elmélet pedig bőven van. A „keresztény európai kultúra” eresztékei recsegnek, ropognak, az európai társadalom rendszerei, a konzervatív s arisztokratikus kultúr-eszmétől a legszélsőségesebb népszabadság eszméjéig, mind inognak s ilyenkor gombamódra szaporodnak az elméletek a „menteni, ami menthető” elvén. Legtöbbször csak az önérdék megmenteni-akarásáig jut el az elmélkedő s még akkor is, mikor magasabb szempontot emleget (pl. holmi nemzetközi kultúrát), ki látszik a maga felé hajlított kar a köpönyeg alól.

A magyar társadalom sem kerülhette el a részleteiben is heroikus, de egészében szinte fenséges szörnyű bomlást, amelyet az európai kultúrát alkotó nemzetek mondtak ki saját kultúreszményük s maguk felett.

A párisi szellem fölénye a kultúreszmény túlhajtása a XIX. sz. közepén éreztette hatását, a század fordulóra a francia kultúra már elért oda, hogy nincs tovább „felfelé út” számára, nincs új hang, nincs új téma. A francia kultúra minden emberileg elmondásra érdemes szót el-

mondott magáról és az emberiségről. Dicsőített az erénytől kezdve a legsötétebb bűnökig: sodomiáig és lesbosi szerelemig mindent, belejajongta a világba a legemberibb anyagjaitól a „legköltoibb” universum-fájlalásig az összes jajokot s elmondott minden emberi hangot, amit francia ember mondhatott. Ennek a „nincs semmi új a nap alatt” meddőségnek tanúbizonyságát adta Jean Arthur Rimbaud. A tizenkilencéves „csodaszép” ifjú, rövid sikeres írói pályafutás után eltűnt Párisból s valahová keletre ment, ill. egyesek szerint Afrikába. Etűntével kimondta véleményét a párisi kultúreszmény felett.

Ezzel szemben nálunk „mintaképnek” tartják ezt a kultúrszellemet. Az utóbbi évek pesti zsidó szellemi életének még keresztény emberek között is vannak továbbfolytatói, akik szerint a magyarság számára is egyetlen „grádics” volna az egek kapaszkodáshoz, ha mi is mindent hűségesen utánamondunk Párisnak. Az nem számít, hogy Páris már mindent elmondott, sőt mindent jobban mint mi mondhatnánk, de mi „nemes” ezsmét képviselünk, ha „Páris—Róma” kutúrtengelyt tartunk szem előtt (a többi nemzet már, az ezt a hangot megpendítőnek nem is tartozik nyugathoz).

Ennek a szűkkörű kispolgári korlátoltságnak, amely csak „felfelé” ismeri el a kultúrát s a nép felé le nem, meg is van a megfelelő reakciója nálunk. A magyar kultúrelet olyan nyavalyás és esetlen hangú termékeket dob a nemzetközi piacra, amelyekből a szomszéd kis nemzetek kedvük-kényére vonhatnak le mindenféle következtetést a majmoló magyarról, az életképtelen magyarról, s a Habsburg érdekkörök igazolva látják elméletüket, hogy a magyarság önálló életre képtelen. Csehszlovákiában és Romániában is nyugodtan kijelenthették ezek alapján, hogy mindaddig, míg Habsburgokkal karöltve jártunk, volt valami szellem: de mióta önálló lett a magyar állam, a kultúra pang, mert nincsenek, akik a kultúrát elősegítenék. (Az ő szemükben pl. Petőfi szláv, Széchenyi német s Vörösmarty is amolyan németféle volt s Eminescu szerint még a magyar nyelv is a németnek egyszerű vetülete.) Sőt még a német írók közt is vannak ennek terjesztői s Löher szerint pl. a magyarság mindent a német kultúrának köszönhet. Az igaz, hogy sok mindent kaptunk az idegen nemzetek kultúrájából, de éppen ezért kell már végre magunkra találni s nem tovább is „nyugat” felé pislogni, hogy semmiféle nemzet ne vágghassa majdan a talán eljövendő

századokban az utódaink arcába, hogy még egyezerkilencszáznegyvennégyben is idegen szellemen élősködött, rágódott a magyar.

Van nekünk elég nyavalyánk, bajunk : Van nekünk elég sok megoldandó feladatunk ! Van nekünk emberileg, sőt „kulturális” szemmel nézve is szép problémáink, témáink, amelyeket költészetbe, regénybe, festészetbe, zenébe bevéve, örök értékű tényei lennének az európai kutúra eredményeinek. Vannak nekünk olyan területeink, amelyeket még semmiféle nyugati szem nem látott s nem is venné észre soha sem, ha mi magyarok nem hozzuk eléjük a mi különösen sajátos magyar módunkon. Vannak olyan lelki, környezeti s egyéb jelenségek, amelyek csak a mi sajátos magyar levegőnkben virulnak, melyet sehol máshol nem találhatunk fel. Ezeknek a felhozása, nyugaton is elfogadható formába, de sajátos magyar formába öntése legyen a mi feladatunk. Akkor nemcsak a magyarság számára végeztünk örökértékű munkát, hanem az egész Európa, az egész művelt világ, az egész emberiség számára fontos munkát végeztünk, mert olyan tényekkel járultunk hozzá az emberiség munkájához, amit senki más s amely tények nélkülünk örökre elvesznének, ezzel pedig szegényebbé válna az emberiség. Ezzel pedig szegényebbé válna az emberiség kultúrája !

Ezt a munkát már megkezdték nálunk. Nagy türelemmel s végtelen gondossággal már megvetették az alapjait Bartók Béla és Kodály Zoltán. Az ősi magyar népdalt megmentették a pusztulástól, mikor már-már úgy látszott, hogy a „cigánynóták” hatására eltűnik visszahozhatatlanul s elhal a magyar nép ajkán. Ezzel olyan

megbecsülhetetlen szolgálatot tettek a magyar nemzetnek, de az egész emberiség kultúrájának is, melyet, mint rendszerint pont a magyar világ nem hálál meg eléggé, mert ő viszont minden elcsépett nyugati eszme után kapkodik két kézzel közneveltségre, csak a sajátját nem veszi észre.

Ezt a megkezdett munkát az egyetemes emberi értékek, a kultúra gazdagítása érdekében minden erőnkkel, minden területre ki kell terjesztenünk : a magyaros versformától kezdve, a magyar drámai formán és tartalmon s a magyar néplelket tárgyaló regényen keresztül egész a jellegzetesen magyar stílusú házak építéséig. Akkor igen ! **Akkor mondhatjuk, hogy szolgáltára voltunk az emberiségnek, akkor mondhatjuk, hogy olyat alkottunk, amit rajtunk kívül egyetlen nemzet sem volna képes megalkotni.**

Minderre pedig most van az idő. Pont most, mikor a városok kiürülnek, s falura, vidékre kerülnek olyanok is, akik sohasem voltak s talán soha sem lettek volna ott. Most mindenki megláthatja a falu lelkét, most mindenki közel kerül a magyar néphez s a két elzárt világ, a falu és város most egymásnak megnyílhat. Most a város ismét a falu támogatására szorul szorosabb értelemben is, adná az Isten, hogy meglátnák végre, mennyire rá van utalva mindig és mindenben a magyar népre a városi ember, mennyire ember a falu lakója is, s mennyire szükség van egy egészséges vérkeringésű társadalmi szellemre. Úgy legyen, hogy egymásra találjanak, s elcsitulna végre a sokfelé nyúzott szellemű társadalmi villongás !

— Szajol —

A bányamérnök szerepe a munkásság kulturális életében.

Azt mondják, a bányász az anyag embere. Az anyagért szenved, dolgozik, fárad és él. Talán lelke sincs. Hiszen odalent a föld mélyén, az egyhangú, vigasztalan, sötét robotmunkában elfásul a lélek. Elhúny benne az élet, parázslík, aztán kialszik, és az ember csak mint gép dolgozik tovább.

Vizsgáljuk közelebbről a helyzetet. Ha egy ember napokon, heteken, sőt hónapokon át komoly szellemi munkát végez, — legyen az akár tanulás, tudományos kutatás, vagy regényírás —, vajjon nem kemény testi munkára, minden izmot megmozgató, felélesztő sportra, kiadós sétára vágyik ? Viszont a testi munkás, a bányász, — aki éveken át végzi ugyanazt a nehéz,

fárasztó munkát két kezével, — szellemi, lelki elfoglaltságot, olyanfajta szórakozást keres, ami változatosságot hoz életébe, s amellyel természetfölötti énjét kívánja kielégíteni.

Nem fásul el tehát a bányász lelke, van kultúrigénye ! Természetesen a legtöbb nem érzi ezt tisztán, mélyen, nem mondja ki szóval. Csak tapogatózik a homályban, keresi a hidat, amelyet végigfektethetne a lelke mélyén tátongó s biztosan, határozottan érzett üresség felett.

Hogy ez így van, bizonyítja a következő eset, amelyet a nyári gyakorlaton mondott el egy fiatal bányamérnök.

Figyelmes lett egy munkásra, aki a bányában munkahelyén mindig pontosan megjelent,

s munkáját kedvvel, rendszeresen végezte el, sőt teljesítményével ki is tűnt a többi közül. Furcsának találta tehát a mérnök, hogy teljes délutánokat, estéket tölt el nap, mint nap a kocsmában. A munkás, amikor a mérnök a dologról elbeszélgetett vele, a következő érdekes választ adta:

Már ő maga is sokat gondolkozott erről. Talán azt az ürességet akarja betölteni nótaszóval, alkoholba feledkezéssel, amit olyankor érez, amikor feljön a bányából munka után. Kimondhatatlan unalom vesz erőt ilyenkor rajta és érzi, hogy valami hiányzik életéből. Lehet, ha sok pénze volna, boldogabb lenne. De ez sem biztos.

A mérnök ajánlotta neki, próbáljon olvasgatni. Aztán jóformán meg is feledkezett a dologról, amikor néhány hét múlva felkereste a munkás és olvasnivaló könyveket kért tőle. Mert, mint mondta, megfogadta tanácsát, olvasgatni kezdett, s azóta leszokott a mindennapi kocsmázásról. Már nem érzi a régi idegölő unalmat, kimerültséget. Szinte felüdül az olvasástól.

Vannak tehát a bányásznak kultúrigényei. Érzi azok hiányát. Csak rá kell vezetni a művelődés útjára, meg kell keresni a lelkében szunyadozó érdeklődést. Sokféle útja lehet ennek.

A M. Á. K. egyik bányatelepén a leventék részére vasárnap délelőttönként ingyenes moziloadásokat rendeztek, melyek keretében hirdató és oktatófilmeket mutattak be. Feltűnt a leventeoktatóknak, hogy nemcsak leventék érdeklődtek az előadások iránt (akik részére kötelező volt), hanem munkások is el-eljárógattak. Hosszabb ideig tartó megfigyelés után azt tapasztalta, hogy mind több és több munkás jár az előadásokra. Először azt hitte, talán a „pötya-mozi“-t akarják kihasználni. Elbeszélgetett egy munkással, aki őszintén elmondta, hogy eleinte valóban az ingyenes előadás vonzotta őket, de lassan annyira megkedvelték, hogy akkor is végignézték volna, ha jegyet kellett volna váltaniok.

Az egyik sóbányában az üzemvezető mérnök mintegy 200 példányban juttatja a bányászok kezébe a „Magyar Munkás“-t. Mint monddta, eleinte bizalmatlanul fogadták, munkáscsalogatóknak nézték, amit az „urak“ az ő kedvük szerint való irányításuk miatt adnak kezükbe. Olyan vélemény is hallatszott, hogy ha másra nem, csomagolásra mindenesetre jó lesz az újság. De aztán lassan megváltozott a véleményük. Belátták, hogy nagyon is tévedtek,

mert a lap éppen a munkásság igaza mellett tör lándzsát.

Első teendője tehát a közöny megszüntetése, a bizalmatlanság eloszlátása legyen a mérnöknek munkások kulturális életének emelésére irányuló törekvéseiben. Ha ezt elérte, már az érdeklődést is felkeltette lelkükben. Most már ezt kell fenntartani s mind jobban kibővíteni. Ezért közelebb kell férkőzni lelkükhöz. Nehéz, szinte áthághatatlan akadályok tornyosulnak ilyenkor a mérnök elé. Sajnos, a kizsákmányoló világ, ennek gyakran kiméretlen módszerei ellenszenvet, idegenkedést, tartózkodást ébresztettek benne a szellemi munkát végző „nadrágos urak“ iránt. De ezt a nagy korlátot, sőtét válaszfalként lebegő idegenkedést is el lehet oszlatni. Csak hozzáértő, tapintatos módon kell közelíteni az egyszerűségében is rendkívül érdekeny munkáslélekekhez.

Egy fűrómester mondta, hogy meggyőződése szerint azért tud parancsolni munkásainak, mert fehér asztalhoz sohasem ül le velük.

Nincs teljesen igaza. Valóban kerülni kell a „kocsmázás“-ig menő közeledést, az eszemiszom, részegeskedésig menő közös mulatozást. De az is igaz, hogy a magyar ember ajka egy pohár bor mellett nyílik leghamarabb szóra. Ilyenkor keserü el búját-baját, ilyenkor hallgat leginkább a tanácsot adó szóra, ilyenkor ismerhető meg legjobban, mit rejteget benseje.

...Kultúrember vallás nélkül nehezen képzelhető el. Bár a mai idők ú. n. újpogány és egyéb irányzatai igyekeznek megdönteni ezt a természetes, kézenfekvő szabályt. A bányászok köréből — noha a bányász alapjában véve vallásos, — sajnos, egyre több hívet nyernek. De hogy a jó példa milyen hatásosan vezeti vissza őket az elhagyott, helyes útra, azt az egyik nagy üzem igazgatójának példája mutatja. Húsvét előtt több alkalommal meggyőnt, áldozott. Hamarosan olyan munkások is követték példáját, akik évek óta nem jártak templomba.

Bizonyos, hogy miután felkeltettük a bányász lelkében a kultúrigényt, elsősorban szórakoztató kulturális élmények érdeklik majd. De ebben szívvel-lélekkel részt akar és tud venni. Érdekes, hogy mennyi színészi östehetség él a bányászok között. Minden emberben van bizonyos fokú színészi készség, ami azonban legtöbbször mesterkelt pózolásá fajul. Nem úgy a bányásznál. Ő, ha szerepet vállal, s munkástársai szórakoztatására játszik, — mint ezt a t. . . .-i bányánál ismételtlen is megfigyelhettem —, azt lélekkel és egyszerű, természetes, mes-

terkéletlen művészettel teszi. A bányatelep közönsége mindig hálasan és jó szívvvel fogadja az előadásokat.

A mérnök tehát, amennyiben teheti, segítse elő, s maga is sűrűsége az ilyen előadások rendezését. Ezzel a munkásoknak nemes és sokszor oktató szórakozást nyújthat. Alkalmos segítőtársat találhat a bányatelep tanítói között Ezek pedagógiai érzékkel elvégezhetik a darab betanítását.

Az előbb említett bányatelepen szokás ú. n. kultúresteket tartani. Itt a szellemi vezetők időszerű és a munkásságot érdeklő témákról tartanak előadásokat mindig nagy és népes közönség előtt. Szívesen és kedvvel látogatják a munkások.

Természetesen nem mindenütt egyforma a helyzet. Ahány ember, annyi lélek, s ugyanannyi természet. De még a legmegrögzöttebb kocsmalátogatókat is a jobb útra lehet téríteni, s felébreszteni bennük a nemesebb szórakozások szeretetét. Hiszen a munkások legnagyobb része főként azért olyan tartózkodó az ilyen szórakozási lehetőségekkel szemben, mert alig, vagy csak hírből ismeri őket.

Egy erdélyi sóbányában a felszabadulás után az újonnan odakerült igazgató-bányamérnök sajnálattal állapította meg, hogy a munkásság legnagyobb része műszak után a kocsmákban tölti idejét, s ez a munkateljesítmény erős hanyatlását vonja maga után. Elhatározta, hogy változtatni fog a helyzeten. Könyvtárat, olvasót szerzett, színelőadásokat rendezett. Az érdeklődés azonban nagyon csekély volt. Ekkor próbaképpen hatalmi úton levont a munkások háfizetéséből egy színelőadás árát jelentő összeget. Így elérte azt, hogy — bár kényszerből is — de a bányászok nagy része mégis végignézett egy szórakoztató darabokból összeállított műsort. Számításával elérte célját, mert a következő hónapban a munkások önkéntesen ajánlották fel az előadás árát, s küldöttségben kérték ilyen szórakoztató darabok minél gyakoribb, lehetőleg hetenkinti bemutatását. S lassan a kocsmázók száma is csökkent, és ezzel párhuzamosan emelkedett a könyvtárt látogatók addig bizony gyér közönsége. Ugyanekkor tapasztalta az igazgató, hogy a munkateljesítmény is határozottan megjavult.

Valamennyi felsorolt példa azt mutatja, hogy ahol van kultúrélet, foglalkoznak, törődnek vele, ott a bányászok munkakedve javul, életük tartalmat kap és sorra elhagyják „gondtörő” káros szenvedélyeiket.

Bizonyos, hogy az olvasottság sokkal tágabb, helyesebb életszemléletet ad a munkásnak. Szilárd és egyéni véleményt alkot a társadalmi és szociális kérdésekről. Nem befolyásolható egyhamar, meg tudja különböztetni a helyes, valóban lehetséges és keresztülvihető eszméket az álmképet kergető gondolatoktól, amelyeket legtöbbször csak a borgőzös hangulat túlzott optimizmusa vet fel. Értékelni tudja saját és embertársai munkáját. Nem lát a mérnökben az ő kizsákmányolására összeesküdt nadrágos urat, akit szívesebben tudna a másvilágon...

Az önmagát szórakozva művelő, s a mérnök segítségével, támogatásával kultúréletet élő bányász megtanul helyesen látni, gondolkodni és véleményt alkotni.

Természetesen nem elegendő csupán a kultúrigény felkeltése a munkás lelkében. Még a könyvtárak, olvasók berendezésén, a társadalompolitikai (helyes életszemlélet, világnézet) és szórakoztató előadásokon kívül is sokkal nemesebb feladatok és célok állhatnak a bányamérnök előtt: A munkások között élő és napfényre nem került östehetségek felkutatása és kiművelése. Emberek kiemelése a sötétségből, embereké, akik ha ötletességüket kellő tudással támaszthatnák alá, hasznosabb és sokkal nélkülözhetetlenebb tagjai lennének a bányászársadalomnak, és így az egész nemzetnek is. Művészlelkek felkutatása, akiket meg lehetett a mélység ezer veszélye, komor szépsége, s tehetségük kibontakozása a magyar föld szépségeinek szószólóivá, vagy maradandó, örök formába öntőjévé lehetne.

...Feladat, cél, munka tehát bőségesen akad, amelyet a bányamérnök a munkásság kulturális életében végezhet, csak erő, kitartás, kedv- és akarat kell hozzá!

Székely Loránt bnh.

Hósi halál. Az április 13.-i győri angolszász légi támadás alkalmával hósi halált halt főiskolánk egyik volt hallgatója, **Reisz Ferenc** m. kir. erdőmérnök, karp. örvezető is. A halált kint a gyakorlótéren érte, s ott halt meg több bajtársával együtt, ahogy a bombák által felvetett föld eltemette.

Az Ifjúsági Kör május 3.-án tartja tisztújító közgyűlését. A hivatalos elnökjelölt vitéz Laczkó György III. emh.

Búzaérés.

Az Arató Szűcs Sándorék nagy udvara úgy úszik a nyári forróságban, mint egy vibráló hő-tengerben. A forró aranyzuhatag lankasztóan öleli körül az udvaron álló szilvafákat, de alattuk némileg mégis enyhül az árnyékos levegő.

Az egész udvar mintha a júliusi hőségtől tikkadna, élettelenedne.

Mozgás alig.

Az emberek, asszonyok mindnyájan künn vannak a tarlón, hogy az „életet” összegyűjtsék, évi munkájuk gyümölcsét összeszedjék, a végső elszámolásra: a cséplésre előkészítsék. Még nagyatyus sincs itthon. Kiballagott botjával a közelebb fekvő födeket meglekintgetni.

A marha, sertés a nyájban. Még a kutya is behúzódott valahová a hús szinkébe s mogorván dugta az orrát a hűvös földre, első lába közé, s úgy hűsült lehasalva. A tyúkok a porba merülnek.

De így van ez majd az egész faluban. Csak a gyermekek maradtak otthon. Ha egy megátalkodott ember akadna, szinte az egész falut kirabolhatná. Hisz csak itt-ott maradt egy-egy 10—14 éves lányka is otthon, hogy az ebédet megfőzze a szüleinek, no és az a néhány beteg vagy öreg, aki már járni is alig tud. Sok helyen még az ebédfőzés miatt sem akarnak egy munkáskezet elveszteni s már este megfőzi az asszony a másnapra valót s azt csak épen fel kell melegíteni. No és természetesen az „úri” nép is otthon üdül, de közülük is csak a pár „szegény” földnélküli hivatalnok ember. A pap, tanító a mezőn.

Mindenki, aki csak valamit is segíthet már a nagy munkában, künn van a mezőn. Hat-hét éves fiúcskák húzzák a nagy gereblyét s gyűjtik kis csomókba a kaparékat.

— Sietnünk kell — mondják az ilyenkor valósággal könnyörtelen emberek — mert minden összesül. Oy egyszerre érik minden, hogy nem tudjuk mit arassunk hamarébb: az árpát-e, búzát-e vagy a gabonát (rozsot).

— Ha az egyiket arassuk le, a másiktól meg sok tönkre. Pedig oly kár azér a gyönyörű szép szemekért — helyesel az asszony nép — mikor csak úgy hullanak ki a marokból s a kévékből.

Ilyenkor szinte mindnyájan zsugorivá válnak és szinte emberfeletti erőfeszítéssel dolgoznak a tűző, izzó napon. Úgy hajszolják magukat, állataikat, családjukat a gazdák reggel háromtól este tízig-tizenegyig, hogy az már kegyetlen

kínzásnak számít. De nincs kegyelem, nincs pihenés. Nincs még betegség sem.

— Majd télen nyavalyoghatsz — vetik oda a már-már kidülő gyermeknek, vagy asszonynak. Nincs kegyelem, még a várandós anya számára sem. A nap nem ismer irgalmat. Ő csak tűz és tűz pokolian, s ha az ember nem siet, bizony pocsékká ég a termése.

De vigyáznak is minden szál búzára, minden szemre, mint megannyi kincsre. Ahol több szem kipergett, ott már seprőt is fogatnak a gyerekeemberekkel.

— Jó lesz a csirkéknek, libáknak, — biztatják őket. (Így száll apáról fiúra a nyári munka lélekölő üteme.)

A házörzőnek otthon maradt néhány gyermek aztán össze-összegyűl az utcán vagy valamelyik portán s ott elmulatnak egész nap.

Arató Szűcs Sándorék nagy udvarába is gyermekesereg tör be. Fiúk, lányok vegyesen, úgy öt évestől tizig.

Megrohanják a nagy szalma csomót a szilvafák alatt. Hőség, nap nem számít! Igaz, hogy legtöbbször csak egy „glott-nadrág” van, s a lányokon egy szál ing csak, s a fák árnyékában valamennyire csökken a hőség.

Egy részük a fákra mászik fel s onnan úg-rál le a puha aljazni valónak behordott szalmára, a repülés pillanatában sikongatva és nevetve. Szinte látni lehet kipirult arcukon a különös izgalmat, amit a kis testeken a repülés s a levágódáskor keletkező nyomás okoz. A zuhanáskor beléjük szorult levegő, a légnyomás, s a fülük, testük mellett elsivító levegő, a cuppanás a puha szalmára és az újbóli fára kapaszkodás mint megannyi kis halállal ingerkedés hat rájuk. De annál jobban tetszik nekik. Egészséges testük, vidám hancurozásuk, szép ígéret a jövőre.

A lányok majd nem olyan merészek az úg-rálásban, mint a fiúk. Egy kis szöszke vakarcs, Elekes Bözsi, pedig éppenséggel onnan ugrál le, mint a fiúk: a második ágról, nagy sikoltozással. Leérve, boldog nevetéssel gömbölyödik be a szalmába.

— Milyen jó is repülni, de mennyivel jobb mégis, ha már „biztosan” lent van a friss szalma közt.

Szekula Jani, a szomszédék kis fia, azonban nem hagyja ezt a szégyent, hogy már a lányok is olyan magasról mernek leugrani, mint a fiúk s kijelenti:

— Én még a harmadikról is leugrom. Ide nézzetek! Azzal kapja magát s mászik fel a harmadik ágra. Kicsit remeg is mikor felér, s onnan felülről letekint. Alulról sokkal alacsonyabbnak nézett ki és semmiségnek látszott onnan leugrani, de innen a magasból már kicsit nehezebbnek látszik az ugrás. De azért szégyenben nem akar maradni s bátorságát összeszedve, lehunytt szemmel ugrik. Nagyot nyekkenve ér le, mert lábát görcsösen maga alá húzta s most a gyomrába ütődött.

Könnyes szemmel, de nevetést eröltetve, áll fel. Kicsit tántorog is. De hősnek érzi magát, mert a lányok sikongatva nézték a repülését s most is csodálkozva néznek rá.

Azért pár lépés után leül s már a puha ülésből nézi, amint kis barátja, egy tűzesszemű, barna legényke: Arató István, mivel mint itthon levő sem tűrheti, hogy nála valaki bátrabbnak mutatkozzék, szónéklül áll neki a famászásnak.

Elhagyja a második ágat. Elér a harmadikhoz is, de nem áll meg. Úgyesen kúszik felfelé az ágnélküli felső törzsön. Egész a fa felső koronájáig. A kislányok szívszorongva lesik, hisz már olyan magasban van, hogy a nyakuk fáj, mikor felfelé kell nézniük.

— Vigyázzatok onnan! — szól le a magasból a hét éves légtornász, előre látván, hogy ugrásához nagyobb hely kell, mint az előbbieknél. Hisz olyan magasból, ahol már a fa is hajladozik súlya alatt, nagyobb ívben fog leesni. Nem törvényféleképpen gondolta. Csak úgy ösztönösen érezte ezt, ahogy felülről lenézett s

látta a helykicsinyedést, hogy ugrásának nagyobb hely kell.

A kislányok s fiúk széthúzódtak.

Kéri Anna, egy hallgatagabb barna lányka, meg is szólal:

— Ne ugorj Pisti! Meglátod, hogy megütöd magad!

Ez kellett csak még a fennlevőnek. Most már csak azért is ugrani fog. Ne gondolják, hogy talán fél. Különben is, innen a magasból nem vette komolyan a lennlevőket. Olyan kicsiknek látszottak, mert hisz a fejükre nézett), szinte törpéknek s ő olyan hatalmasnak, erősnek érezte magát, akit semmi sem győzhet le s aki mindent megmerhet tenni, mert neki úgy sem lesz semmi baja.

Kicsit azért ő is szívszorongva rúgta el magát a fától.

Érezte a repüléskor, mint fullad belé a levegő, hogy majd megáll a szíve is a nyomástól.

De ügyesen négy-kézlábra esett, mint a macska, Kicsit a fejét beütötte a karjába. De ezt a kis bódulatot fel sem vette s mint egy győztes erőművész, mint egy igazi hős, bontakozott ki a szalmából, amelybe az ugrás erőssége miatt, valósággal befűródött. S máris mint egy jó hadvezér, ki az egyik csatát megnyerte s azzal már mit sem törődve, új terveken töri a fejét, új játék felé fordul.

— Fúrjunk lyukat a szalmába! — adja meg a kézenfekvő ötletet s máris hozzá lát a munkához.

Nekigyürkőzve, húzogatja ki a szalmát egy helyen s a többiek segítenek neki.

Szanyi József emh.

Honnan és hová?

„Tévedni a halandó gyöngesége de önismeretre törekedni az Isten parancsa, a világvégzet, amely az egyéneket és népeket csalódásaik által bünteti. (Kemény Zsigmond.)

I.

A honnan, — ha szigorúan vesszük, — csak annyiban érdekelhet, hogy ez szab irányt a másoknak. A nemzetek, népek útja, amelyet időben és térben végigjárnak — küldetésnek az útja, küldetésnek, megélése és kiteljesedése. Vég-eredményben azt mondtam, hogy a „honnan és hová” kérdése, — lényegében egyetlen kérdés, amely a különleges magyar adottságok következtében, nálunk, és ma, nem ebben a formában ismeretes, hanem kibővült, és talán erő-

szakosan kibővített formában, nevezetesen így — Kelet vagy Nyugat.

A Kelet-Nyugat kérdés elsősorban és kizárólagosan önismeret kérdése, és minden kérdések között az első. Hogy ma, éppen ma, miért ily népszerű (nem időszerűt mondtam, mert időszerűnek mindig időszerű) — annak meg lehetne keresni a magyarázatát, gyakorlatilag azonban csak annyi eredménye lenne, hogy elterelődnénk a lényegtől.

Hogy miért időszerű? Minden kornak, amely a kiábrándultság, nagy csőd után életet akar, építeni akar — szükségkép alapot keres, amire építeni lehet. Történelmünk pedig százszor beigazolta már, hogy mi csak önmagunkra építhetünk. Ebből a két igazságból, — tekint-

ve, hogy ma iránykereső korszakot élünk, — következik az, hogy **most** kell az alapot megtalálnunk.

Ezért időszerű a Kelet-Nyugat kérdés!

II.

Aligha lesz valaha kérdésünk, amelyben nehezebb lesz állástfoglalni. Legalább annyi érünk van Nyugat, mint Kelet mellett. Mégis oly könnyen és végzetesen szélsőségekbe tévedünk.

Csak két állásfoglalást említek. Az egyiket híres ember mondotta; „Oh népem Árpád népe. Az a legszörnyűbb és legmagyarabb átok, hogy a kultúrát nem lehet kikerülni.” — A másíknak nincs vezérhangja, mégis gyakran hallatszik és erősen ilyenféleképpen: „Ami ma itti van, az ezeréves ittlétünk és Nyugathoz való kapcsolódásunk szerves következménye, a Kelet kérdésének pusztá felvetése és történelmünk ily irányú átértékelése bűn, mert visszatérést jelentene a barbárságba.”

Az első éppen úgy nem állja a kritikát, mint ahogy elfogult és érdekből fakadó a másik. Az előbbieket nem veszik észre azt, hogy az a kultúra, amelynek elkerülhetetlensége a „legszörnyűbb, legmagyarabb átok”, — végeredményben a keresztény kultúra, és ha elveszük ma a magyarságtól a kereszténységet, megnézhetjük, mi marad meg. Az utóbbiak pedig megfélekednek arról, hogy itt Magyarországon, még el nem használódott népi erők vannak, ezeket semmiképpen sem szabad elfojtani, de nem szabad helytelenül felhasználni sem, mert a Nyugattal való egészséges összetalálkozásuk folytán egyszer még hihetetlen eredmények forrásává lehetnek.

Alaptételül kell tehát elfogadnunk, — ha valaha is meg akarjuk oldani ezt a kérdést —, hogy a nyugati műveltségnek és a keleti erőnek össze kell találkoznia, és ki kell egészítenie egymást.

Tudom, hogy ez a legnehezebb, és tudom azt is, hogy sokan kompromisszumnak fogják nyilvánítani. Pedig a helyes kompromisszumhoz több férfiaság és gerinccesség kell, mint a csak azért is, és következetes „fálnak menés”-hez.

III.

Ennél a pontnál a Kelet-Nyugat kérdés kibővült. Egyrészt vallási sikra tolódott, hiszen a nyugati kultúra lényege a kereszténység, — másrészt pedig az említett népi erő elsősorban lennt lévén, a szociális kérdéshez jutunk.

Lássuk külön-külön őket.

Mi az egységes nyugati kultúra?

Valaki azt mondotta erre, hogy olyan nincs,

mert Nyugat sem nem keresztény, sem nem egységes. Állítását azzal érveli meg, hogy a francia sohasem lesz német, s hogy a német és angol között mint ember és mint nép között mindig lesz különbség. Szerintem tiszteletreméltó naivság kell ehhez az állításhoz, mert komoly elmélyedés után, vajjon ki érti nyugati kultúrán a német, francia, angol, vagy mit tudom én még milyen nációnak disszonancia nélküli egymásban való feloldódását?

Az egységes és nyugati kultúrának első kritériuma az, hogy nem internacionalista, nem német, francia, angol egyszerre, hanem egyszerűen nemzetfölötti. — Azaz olyan, hogy benne a francia meg tud maradni franciának, az angol angolnak. Ezek a területi és származási adottságuk folytán módosították és ilyen módon variációit teremtették meg. Valóban más a francia, és a német gotika, és más a magyar, (hogy mennyiben más, — most az nem tartozik szorosán ide) — de lényegében gót. Ezen van a hangsúly — a lényegen — és ha valaki tiltakozik az ellen, hogy a nyugati kultúrát azonosítom a kereszténységgel — akkor hozhatok a gotika mellett akár húsz más példát is.

Nem igaz tehát, hogy nincs egységes nyugati kultúra. Változataiban mutathat variációt, (erdész vagyok — a nemes tölgyből két féle variációt ismerünk, de mégis tölgy mind a kétfő) — de az aprólékos térbeli- és időbeli valóságok felett, amelyek nem egységesek, ott van az örök, bizonyos vonatkozásaiban mozgékony, de egységes valóság, a — nyugati kultúra!

De most térjünk vissza a kérdésünkhöz. Ezt a nemzetek felett álló keresztény kultúrát, amelyben minden nemzet tovább élheti adottságainak megfelelő életét, ne lehetne összeegyeztetni a keleti magyarsággal? Az általa nyújtott keretet ne lehetne magyar tartalommal kitölteni?

Naivság lenne, ha komolyan elhinnők, hogy nem lehet.

V.

És most nézzük a másik tényezőt. Hadd forduljak itt Adyhoz, aki a „Tavalyi cselédekhez” című versében írta:

Magyar Sors jóslatát velem:

Grófok nem jöhetnek velem.

Egy-két harcot most már állunk.

De új értelem, új magyarság

Lesz most már minálunk.

Talán valóban a „Magyar Sors” jóslattal vele, mert im, alig múlt el azóta 20—30 év, mintha visszhangoznának ezek a hangok, onnan,

ahová szóltak annakidején. Valóban — ha nem is így mondják szóról-szóra —, de az érződik ki öntudatos nyegnyilatkozásaikból, hogy „egy-két harcot most már állunk.”

Tagadhatatlan, hogy, amit mi öserejű népnek nevezünk, megmozdult — és ezt a mozgalmát ma már nem csak hogy nem lehet elfojtani, de „magyar öngyilkosság” lenne.

De milyen ez a törekvés, helyesebben milyen ez az öserő? Ez az a pont, ahol újból meg kell állanunk, mert ezzel a kérdéssel túljutottunk a mérhető valóságok határára s nincs nehezebb, mint szigorú definícióval körülhatárolt dogmába szorítani egy olyan metafizikai valóságot, mint a néplélek. Véleményem szerint azon, hogy ez a néplélek vajjon azonos, helyesebben azonosult-e a nyugati gondolkodással vagy sem, nem érdemes vitázni, mert, aki csak kicsit is belát az összefüggések hálózatába, rögtön látja, azt az evidens igazságot, hogy **nem** azonosult. Ahogy a sok évszázados francia és német nyugateurópai életben a lényegében azonos kultúra formáló ereje ellenére is megmaradt a nemzeti jelleg, — úgy természetes, hogy a magyarság is megőrizte ezt a még nagyrésztben ma is élő nemzeti jellegét. Ez évszázadok alatt hatalmas, fel nem használt tökévé gyülemllett és ma éppen ez az erő bizonyíték arra, hogy ennek a népnek itt, ezen a földrajzi helyen, ebben a történelmi időben, — hivatása van.

Ennek az erőnek a definiálása — mint már mondtam, — nagyon nehéz, mert nagyon sokrétegezettségű. Most csak szavakat sorolok fel, mintegy jelzésül annak, amit kifejezhetetlenül mögöttük értek. S ezek: tárgyi, környezeti adottságok, hagyomány, szokás, az esetben megnyilvánuló szépségesség, az erkölcs, világnézet, továbbá erények, sajátos bűnök, — és nem utolsósorban életforma és gazdasági rend.

Ezek azok a fogalmak, amelyek alkalmassak arra, hogy nemcsak tanulmány, de tanulmányosorozat anyagát alkossák, s nagyjából körülhatárolják a népi erőt.

Említettem már azt, hogy a mentalitásbeli különbözőség az egyes népek között természetes szükségesség. — De épúgy szükséges az is, hogy fenntartsák ezt a sajátos nemzeti jellegét. A vita csak a módszereknél kezdődhet, de mielőtt erre térnék, még szociológiai szempontból is meg kell vizsgálni ezt a kérdést. Ebben a viszonylatban a népi erő más társadalmi és gazdaságrendszer követelését jelenti. A ma kiteljesedő népi irodalom példája is ezt mutatja; enél nyilvánvaló, hogy az irodalom mint irodalom

csak eszköz számára az előbb említett két irány felé.

Az egyedüli lehetséges út ezzel kapcsolatban a felemelés. Sajnos, nagyon is elcsépelet szó, de igaz, mert azt jelenti, hogy nem az igényeket kell leszállítani, s ilyen módon rákszerű fejlődést, fordított haladást előkészíteni, hanem ellenkezőleg, a megnagyobbodott igények kielégítéséhez szükséges feltételeket előteremtteni, és biztosítani.

Ez természetesen megint csak elv, és olyan alaptétel, amelyet el kell fogadnunk, vitatkozni csak a módszereken lehet.

V.

Éppen így — a Kelet-Nyugat közötti tapogatózásban is csak a módszerben lehet eltérés — a célban nem. Alaptételünk az, amit már az első részben említettem: meg kell találnunk a kettő között a helyes utat, még ha kompromisszumot kell is csinálnunk. Gyakorlatiban, a nemzet feletti nyugati kultúrát, és a sajátosan magyar erőt szintézisra kell juttatni, avagy másképen, a nyugati kultúra nagyvonalúsága által nyújtott tág kereteket magyar tartalommal kell megtölteni.

Ennek a két erőnek a találkozása egyszer már megtörtént, de akkor nem fakadt, mint ahogy akkor nem is fakadhatott belőle szintézis. Sőt ellenkezőleg, az akkori körülmények miatt válaszfal épült belőle a felsőbb, nagyobb-részt idegen, és az alsó népi rétegek között.

Akkor más volt a helyzet, és **a ma lehetőséget nyújt olyan összetalálkozásra, amelyből szintézis fakad...**

* *

Végeredményben tehát arra a kérdésre, hogy **hová** csak azt az előbb említett, kiegyenlítődést — tehát Nyugatot választhatjuk. De én ezt a Nyugatot nem úgy értem, ahogyan kijelentésemet sokan érteni, helyesebben félreérteni fogják. Nem várhatjuk, hogy Nyugat jöjjön utánunk, de ugyanakkor legyen bennünk annyi öntudat, hogy meg ne alázzuk magunkat. — Ha valaha is indokolt volt; vagy lett volna **a magyar öncélúság** —, most indokolt. Vezetőszerpet kell biztosítanunk magunknak itt, ezen a területen, ha élni akarunk, és ehhez hiába, **nem elég az öserő, — de kell a kultúra is.**

Lányi János emh.

A rendkívüli viszonyok miatt a más években júniusban tartott szigorlatok idén május közepén lesznek.

Románok Erdélyben.

Az utóbbi időben sokat hallunk magyarságismeretről, népi, szociális, stb. kérdésekről. Érdekes, hogy ebben a nagy lelki forradalomban, amelyben élünk, milyen kevés szó esik nemzetiségeinkről. Pedig ezzel a kérdéssel is szembe kell néznünk. A helyes országsmeret megköveteli nemzetiségeink ismeretét is. A nemzetiségi kérdésben pedig csak akkor foglaltunk el helyes álláspontot, ha nemzetiségeink történelmének ismerete alapján megértjük tőlünk bizony távolálló lelki világukat és gondolkodásmódjukat. De szükséges a nemzetiségek történetének ismerete azért is, hogy az ellenséges hírverés valótlanágaival erőteljesen szembehelyezkedhessünk.

Ennek a kérdésnek a tanulmányozásában nagy segítségünkre van Gáldi László és Makkai László szerkesztésében a Magyar Történelmi Társulat kiadta: „A románok története, különös tekintettel az erdélyi románokra” c. könyv. Ennek alapján igyekszem ismertetni röviden erdélyi románságunk történelmének a vázlatát.

* *

Erdélynek névszerint ismert legrégebbi jelentősebb lakosai a dákok voltak, akiknek hatalma a Kr. e. I. században érte el tetőpontját. Az erős dák hatalom útjában állott már a római birodalom terjeszkedésének. Az elkerülhetetlen harc Kr. u. 88.-ban indult meg, de csupán 105-ben (Traianus) tört meg végleg a dákok hatalma.

Míg a Balkán-félszigetnek római megszállása évszázados átszivárgás eredménye volt, Dáciát rövid, villámháborúszerű lökással gáztolták le. A hódítás természetének megfelelően az eredmény is más volt: a Balkánon mély gyökeret vert a római kultúra, Dáciában hamar meghonosodó, de gyorsan el is tűnő, felszínes gyarmatosítás lett az eredmény.

A harc vége a dákság megsemmisülése lett. Egyrésztük öldöklés áldozatául esett, mások elmenekültek, vagy római rabszolgákká lettek, esetleg a rómaiak besorozták és távoli légiókba küldték szolgáni. „Mindent egybevetve, kétségtelen tehát, hogy a traianusi hadjáratok után fennmaradt dákok nem képezhatték Dácia romanizmusának alapját, s így önmagától elesik minden olyan érvelés, amely a dák-római keveredéssel próbálja bizonyítani a mai románság antochton jellegét.”

Az egyre erősödő barbár támadások miatt Aureliánus császár 271-ben kiűrtette Dáciát,

(tehát csak 166 évig tartott a római uralom), és a menekülő lakosságot az Aldunától délre, Moesiában helyezte el. Az áttelepítéssel Moesiát nagymértékben megerősítette, és ezen a területen a római civilizáció és vele együtt az itt kialakuló ősrómánság hosszú ideig fennmaradt.

A moesiái ősrómán területi egység a IX–X. században felbomlott. A helyhez kötött romanizált lakosság elszárvosodott, másutt román népfoltok keletkeztek, amelyeknek szétvándorlását a pásztorkodó életforma nagymértékben megkönnyítette.

A román népi egység szétszakadása után az északi románok egyre inkább a Duna felé tolódtak, majd azon átkelve, eljutottak lassanként a Kárpátokig. Magyarországon a XI. században jelennek meg először (a Fogarasi havasokban). Tömeges bevándorlásuk Magyarországra — és Havaselvére is, — csak a XIII. század végére tehető. Valószínűleg a folytonos háborúkban bizonytalanná váló pásztorkodás miatt hagyták el a mai Szerbia és Bulgária területét.

A XIII. század elején a kúnok letörése után a mai Kisaláhországot (Olténia), kevésbé sűrű telepekben Havaselvét és Moldvát is, magyar telepesek szállták meg, még a románok odatelepülése előtt. Ezzel egyidejűleg szervezte meg Béla hg., (a későbbi IV. Béla) a déli határhegység gazdasági kihasználását. Mivel a földművelő és síksági pásztor magyarság erre a feladatalkalmatlan volt, a hegységi pásztorkodást kitűnően értő románokat telepített a brassói, szebeni, hunyadi és krassószörényi hegyekbe, a királyi birtokokra. A betelepített románok itt azután hosszú ideig megőrizték hegyipásztor életmódjukat, amit a századokon át fennmaradt két ősi adónem: a juhötvened és a dísnótized is mutat.

A tatárjárás pusztításai után a Kárpátokon túl levő magyar telepek — maguk is jórészt elpusztulván, — az elnéptelenedett Magyarországból nem kaptak többé utánpótlást, sőt az elpusztult déli határterületek ujjaszervezésénél is a hegyipásztor életmódjánál fogva bántatlanul maradt románságot kellett felhasználni IV. Bélának. Az így magyar királyi kezdeményezésre keletkezett határszervezetek élén a vajda állott, aki magyar királyi hivatalnok volt. Az oligarchia korában (XIII. század végén), továbbtartott a románok bevándorlása. Ugyanekkor — éppen a királyi hatalom meggyengülése folytán, — a Kárpátokon túl meglazult a

magyar közigazgatás és kormányzás és túlsúlyra került a délszláv hatás. A vajdák egyre több önállóságra tettek szert, dacolva a magyar királlyal (Róbert Károly) is, és lassanként királyi tisztviselőkből uralkodóvá léptek elő, akkor még a magyar király hűbéreseként. „A Kárpátok országhatárrá merevedtek, és a hegyeken túli magyar telepések kisebbségi sorsba kerülve, lassú felszívódásra ítéltettek”. Ezzel egyidejűleg a Magyarországra telepedett románokat kivonták a megbízhatatlan vajdák hatásköréből, és a királyi várbiztosok köré szervezték „román várkerületekbe” (Hátszeg, Vajdahunyad, Töröcsvár, stb.).

Eddig csak a királyi várbirtokokra telepítettek románokat. A tatárjárás folytán elvesztett munkáskezek pótlására a magánbirtokosok is a románokat kezdték telepíteni, főleg, amikor a királyi hatalom erősen lehanyaglott (addig ugyanis csak királyi jog volt a telepítésük). Ekkor kerültek a románok Bihar-, Kolozs-, Alsó-Fejér-, Torda- és Temes megyékbe.

Moldvában Károly Róbert idején már egészen Máramaros határáig húzódtak fel. Ezek a románok is jókorán magyar hatás alá kerültek, magyar vajdával az élükön éltek. Róbert Ká-

roly kezdte őket betelepíteni. Tőlük származik a mai Észak-Erdély román lakossága. Nagy Lajos idején azután a moldvai vajdaság is kiszakadt a magyar államból. Ettől kezdve a román „államélet” két, egymástól független országban, a havaselyi és a moldvai vajdaságban jászódott le.

A bevándorló románok magukkal hozták ortodox hitüket, és itt — jelentéktelen zaklatásoktól eltekintve, — meg is tartották. Ez szemlére teljesen a Balkánhoz kapcsolta őket eleitől fogva, és a Nyugattal amúgyis gyenge kapcsolataikat még lazábbá tette.

Társadalmi szervezetük eléggé kezdetleges volt. Társadalmi különbségek szinte nem is voltak közöttük. Kenézeik vezetésével szállásokban éltek. A kenéz jellege kb. a mai falusi bírónak felel meg. Ez a kezdetleges társadalmi szerkezet azonban később bomlásnak indult. Megkezdődött a társadalmi rétegződés: sok kenéz nemességet kapott (pl. Hunyadi János apja), másrésztük viszont elszegényedve, fokozatosan a jobbágyság soraiba süllyedt.

Tóth Béla,

m. kir. s. erdőmérnök.

(Folytatás köv.)

A magyar észjárás.

(A magyar nép képe az irodalomban.)

(II.) Nem lenne teljes az alsó néposztály lelki alkatáról adott kép, ha mások megfigyeléseit is nem néznénk meg. Ez annál hasznosabb lesz, mivel összehasonlítást is tehetünk. Amellett azt is megállapíthatjuk, hogy a magyarságról alkotott képek legtöbbször mennyire csak szavakból állanak: általános frázisok csak.

Nézzük előbb a „summás” megjegyzéseket, vagyis azokat, amelyek úgy általában a magyaros jellemről szólnak.

Beóthy Zsolt: „Az ősidők homályából egy lovasember alakja bontakozik ki szemünk előtt, amint a volgamelléki pusztán nyugodtan áll és figyel.... Nyugodt; nem fél és nem képzelődik.... a messze pusztai képeken és erős világításban edzett szemé mindent világosan lát, amit emberi szem egy pontról láthat.... A többiekért vigyáz és el van szánva mindenre.... Várja a jövendőt és érzi, tudja, hogy a közös ügynek az ő erejére is szüksége lesz. Lelke ennek az erőnek érzetével s a fajtájához való ragaszkodással van tele.”

Ennek a volgai lovasnak a képéből egyetlen erős tulajdonság szüggérlődik be az em-

berbe: Az, amit mi előbb úgy neveztünk: **a nyugodt megfigyelő álláspont** a cselekvéseket megelőző időben. Tudjuk, hogy ebből szövődik a magyar nép okoskodása is: megfigyel s megfigyeléseinek eredményeit térszerűen rendezi, de a megfigyelésekkor nem vesz tudomást az idő futásáról: Ezért húzódik, ha kell századokig is magába vissza és passzív rezisztensen hagyja az eseményeket futni. Az okoskodásakor sincs tekintettel az időre (mindig ráér mellékvágányokon csavarogni, példálózgatni), tehát **nem követi az egymásutánságot az időben (ok-ságot), sem vertikálisan a térben (dedukciót ill. indukciót), hanem az egymásmellettséget. Horizontálisan, körszerűen: magából indul ki, körül fut a szeme a világon s magába tér vissza;** az nem zavarja, hogy ez vagy az tegnap, tíz éve vagy száz éve történt. (Pl. őseinek régi hírneve, időtlen képzet nála; jelenlegi helyzete nem történeti fejlődés eredménye szemében.)

Beóthy Zsolt turáni lovasa stílizált, eszményített kép ugyan, de konkrét alapjai vannak.

Illyés Gyula: a Magyarok c. munkájában azt mondja: „Poétikus nép vagyunk.” Ez megint megegyezik a magyar észjárással: példálózga-

tás, ötlet, humor, részleteken dolgozás, érzellemmel átítatott beszéd: költői tulajdonságoknak kedveznek. Már **Ady** is „poétás”-nak nevezte nemzetét. **Arany János** Kósza Bandi-ja a magyar falu jellegzetes típusainak egyike. A magyar faluból szinte sohasem hiányozhatik a „verselő.” De a magasabb költészetnek is sok művelője akad nálunk és sokan panaszolták már, hogy kicsínységünkhöz képest túl nagy a művészetünk („festészet, szobrászat, irodalomból nem lehet hírnevet szerezni: s több az író mint az olvasó.”) Ez azonban csak előny lehet és nem hátrány.

Babits Mihály: „A mi kicsiny és ismeretlen népünk feltűnően nagy s magas értékű irodalmat és művészetet hozott létre, amely nemcsak egyes csúcsteljesítményeiben, de egészében is, hatalmas nemzetek teljesítményeivel kiállja a versenyt. . . . **Ma, amikor a kultúra ereje és szellemisége egész Európában hanyatlani látszik, a tépett és megszegényedett magyar még mindig tartja irodalmának és művészetének színvonalát, mely semmivel sem áll a legjobb nyugati színvonalnál alacsonyabban.**

Különös jelenség, de nem érthetetlen. **Népünk, amely nehézkes a cselekvésben, épol fogékony és gazdag a látásban. Sőt a két dolog mélyen összefügg, alapjában egy és ugyanaz. Nem cselekvő, hanem szemlélődő nép vagyunk.**”

Ez az utolsó mondat Beöthy megállapításával is egyezik, s ugyanez a véleménye sok másnak. Nem lehet nem észrevenni, hogy pl. mennyire megegyezik ez a magyar nép többi tulajdonságaival is: a passzívrezisztens ellenállási formával, az apáthiába süllyedéssel. Aztán más oldalról: a nagy tervek szövésével, amelyek tulajdonképpen álmódosításokká válnak, mert a gyanakvás a nagy önbizalom felgerjedéseket magába hullásra változtatja át s tett ritkán lesz belőle, vagy ha lesz, akkor mindent elégető gyors tűz, hihetetlen energia pazarlás válik belőle (ez az, amit szalmalángnak neveznek).

Tehát a megfigyelés a cselekvés előtt, okoskodás, fantázia, temperamentum és az egész szellemi élete a népnek egymáshoz szövedő tulajdonságokból áll s tökéletesen zárt pszichológiikum.

Babits is pl. azt amondja: „a magyar érzés mindig egy kicsit „szalmaláng”, de az, hogy Keletről hoztunk egyet-mást magunkkal, jellemvonást és lelkiismeretét, ilyen például képzeletünk színgazdasága, vagy hangulataink változékonysága, vagy flegmánk „méltóságjeljes” nyu-

galma nagyon is az itteni viszonyoknak megfelelő volt s a megmaradt néhány keleti vonásnak köszönhetjük azt is, hogy pont ehhez a magyar világhoz alkalmazkodni is tudtunk.

Tehát a flegmánk méltóságjeljes nyugalma, amellyel a sorscsapásokat felfogtuk, mentett meg minket sokszor. S ez az itteni viharos, változatos életben nagyon is megfelelt, sőt még fokozódott is, úgy hogy **a sors-vállalásunk más vérüeket is magyarrá tehetett.** Viszont ezzel szorosan összefügg, hogy nem rágódunk sokat egy hangulaton. Ady dalaiban benyomások helyett inkább sorsérzések villannak, hetyke, dacos, kéjes, keserű vagy baljós. Arany is, ha búsongó és töprengő is, de tárgyilagosan tud ítélni maga felett: Csúfolódik magán, hogy „elefántnak néz szűnyogni bajt.” „Ámbár nagyobb is ért biz engemet” teszi hozzá tárgyilagosan.

Ez a józan és tárgyilagos fölény a világszemlélet realizmusát jelenti. **Ez elsősorban szemlélődő realizmus nem gyakorlati, mint például az angolé, amellyel némelyek összehasonlították.** Oly nép magatartása, mely megtanulta folyton figyelni a rátóduló ezerféle hatást, de tudja, hogy úgysem tehet ellene semmit: fejére húzza szűrét, mikor nyári vihar szakad a nyakába: No! ki bírja tovább?

Ez a látás tiszta, nyugodt, nincs benne semmi miszticizmus. De annál több a szín és valóság.

Ez a **valóságérzés** még nagy költőink legszebb gondolatai között is felbukkan. A Tündérhonba igyekvő Csongortó váltig kíséri a sáros-lábú Balga. Petőfi és Arany egyformán realisták. S pl. nemcsak ez a középkori festő vette a szemléletből képeit, aki Krisztust ostorozó bajszos hajdút festett, hanem Zrínyi is a legmagasztosabb gondolatok dörgedezése közben is megfigyeli, hogyan ül a török: „összehajtván lábát.” Berzsenyi fellengős érzések és eszmék közt is, szinte durva ellentétként hatóan, látja önmagát, amint a **szemlélője** mellett gubaszt és bajuszát tépi.

„Az ilyen látásmódot szoktuk érezni különösebben magyarosnak” — mondja Babits.

Ezzel a nyugodt szemlélődéssel szorosan összefügg a tárgyilagosság. A magyar elsősorban is objektív, s mint ilyen primitív is. A tárgyilagos szemléletnek pedig önkénytelen következménye a „másik” ember elismerése: azaz ez is az egymásmellettiséghez vezet: **a magyar tehát nem alárendel, mint a német, hanem melérendel.** (A német subjektív.)

Ennek a mellérendelő szellemnek tipikus

jellemzői pl. a katona dalok: Kossuth apánk, Horthy Miklós emlegetése. A németben ilyenek nyoma sincs. (Én még senkitől sem hallottam, hogy Hitlerről olyan dalokat énekelt volna, mint pl. Horthyról.)

A mellérendelő elv megmutatkozott már a monarchia idején s a honvéd Ferenc Józsefet is a császárság magá mellett képzelte, mint a másik hátfársat, vagy az apját, pl.:

Sej-haj! katona se lettem volna soha,
ha az apám bíró, nem lett volna,
háromszor is felírt a császárnak
sei-haj! vigyék el a fiamat, a Jóskát ka-
tonának.

A nép egész természetesen veszi, hogy a császárral levelezgethet és az csak úgy hallgat a szavára.

De még találóbb a következő dal, amely évszázaddal a magyar érzéki, azaz szemléletes képekre is példa:

Ferenc Jóska kiállott a kapuba,
Arra ment egy honvéd huszár regruta,
Ferenc Jóska nagyot köp a markába
(Osz)t vissza gondol szép regruta korára.

Nos, tessék még egy népet mutatni a földön, amelyik így énekel!

Ezzel szemben **Prohászka Lajos**, ki német műveltségű gondolkodó, Vándor és Bújdósó című munkájában azt akarja bebizonyítani, hogy a magyar voltaképpen valami torz figurája a németnek. Prohászka csupán csak egyről feledkezett meg: Arról, hogy akit ő a Bujdosóban magvarnak látott, az voltaképpen csak bizonyos felsőbb osztályú elemekre vonatkozott s elsősorban a Habsburg uralom alatt németesedő középosztályra, amelynek jó része származása szerint is német volt.

Ugyancsak torzítja a könyv a „telibe talált” magyaros tulajdonságokat is s Babits szerint benne: „A vándorló iparoslegény mítoszi hőssé nőtt. Az otthonülő magyar viszont bősziült bújdósóvá silányodott, aki reménytelen irigységgel néz a megdicsőülő vándorlegényre... A magyarság magábavonuló, nyugodt fölényéből elzárkózott bűnös önelégültség lett, kilátástalan „finitizmus” stb.

A legtöbb hasonló vélemény csak félreértéseken alapulhat. S pont, amint mondtam, ezeknek az ostromozott tulajdonságoknak köszönhetjük, hogy nem lettünk a szó szoros értelmében világvándorai. Sőt talán pont a vérzivataros századok: a tatár, török és osztrák dú-

lások egyenes következménye a magábavonuló lelkialkat kialakulása s itt még a „vándor” is „bújdósóvá” vált volna. Ami pedig az elzárkózottságot illeti, a felső osztályokra pont az ellenkezője igaz s éppen ez az igazság az, amely könnyen tragikussá válhat. Amellett azt is mondtam már, hogy kicsinységünkhöz képest mi sokkal többet alkottunk, mint talán, ha hasonló számú lett volna, az a „vándorló” fajta. Azt hiszem ennyiből is látható a torzítás, talán szellemeskedni akarásból való tévedése. Tudjuk, hogy az egyhelybenmaradás, a Pató Pálok nemzete is vagyunk, de elsősorban is arra kell figyelniünk, hogy a költők akármennyire realitást is, mint Petőfi, mégis túloznak, különösen mikor szent harag, a nemzet vagy a bűnök ostromozása vezetik. **Petőfi** Pató Pálja is így született s a magyar néplelket csak úgy „hallomásból” ismerő Prohászka, sőt a külföldi is, ha ezek alapján indul el, könnyen torz képet kaphat. Csak nem lehet elképzelni, hogy az annyit hadakozot nép, mint a magyar: mindig Pató Pál?

Ady Endre magyart-ostorozásaiból szintén könnyen kaphatunk torz képet a magyarról! Itt minden attól függ, hogy valaki kívülről, idegenül, sőt ellenségesen nézi-e a magyarságot, vagy belülről, együttérzéssel. Azért nem válnak pl. Ady keményhangú versei sem támadókká, mert a beleérzés, az önmagát is a magyarsághoz számítás el veszi ferde élet. Csak egy eilenséges érzületű külföldi kovácsolhat fegyvert belőle a magyarság ellen.

Ez a szomorú magyar róna,
Halálszagú, bús magyar róna,
Hány megölt lélek sikoltott
Bús átkot az egekig róla.

Ó, boldogok itt, kik nem éltek,
A legkülönbek sohse éltek,
Itt meddő a nagy gerjedés
S százszor boldogok a vetéltek.

Nem kell ehhez Prohászka Lajosnak sem lenni, hogy a tán legmagyarabb magyar költő szavaiból vádat kovácsoljon a magyar ellen. Meg is tették pont e vers alapján, s mivel a sablonos „cukrosított magyarságok”-hoz szokott fülek a komor magyarságot nem bírták el, még Adyt is megtámadták érte. Pedig ez csak Pató Pálnak egy komorabb, tán magyarabb fokozata. Arra kell, hogy a **nemzet figyelmét felhívja egy magyar „negatív” tulajdonságra, és kényszerít arra, hogy azzal keményen szembenézzünk, elemezzük s ha lehet, hasznunkra fordítsuk.**

Szanyi József emh.

(Folytatás köv.)

A Bánya-, Kohó- és Erdőmérnökhallgatók Ifjúsági Körének multjából.

Irta : Faller Jenő.

Az **Akadémiai Olvasókör** ütötte aztán az első komoly sebet a meggingathatatlan hitt, akkor már félszázados multa visszatekintő Burschenschafton. Tagjai rendszeres, fáradhatatlan munkával dolgoztak Selmec és az akadémia megmagyarosításán s bár sokszor kiméletlenül támadták a Burschenschaftot és az Általános Társaságbeliek hazfiatlan működését, végeredményében ők is a kollegiális megegyezést keresték, mint a másik két egyesület.

Igy, tudjuk, hogy az Olvasókör 1874. máj. 2.-án megtartott közgyűlésén Mester József indítványozta, hogy mivel az elválás óta annyira közeledett az Általános Társaság és az Olvasókör nézete egymáshoz, hogy a további elkülönülésnek semmi célja — legjobb ha egyesülnek s békejobbot nyújtanak egymásnak. Ez aztán, mint tudjuk 1875. nov. 2.-án meg is történt, amikor az Általános Társaság és az Olvasókör tagjai kibékültek s megalakították a Magyar Társaságot, a későbbi Ifjúsági Kör közvetlen elődjét.(16)

A Schachtisták azonban továbbra is megmaradtak szűkebb körükben s a Burschenschaft-szabta úton haladtak tovább. Számuk a német tanítás eltörlésével kapcsolatban 1869-től kezdve erősen megcsappant, már csak a virtus kedvéért járnak az öreg Schachtba, ahol magyar szívvel éneklük a régi német dalokat 1878-ig, amikor utolsó tagjai is elvaletálnak Selmecről.

Emlékük, a Burschenschaft életének sok kedves szokása az apáról-fiúra szálló selmeci hagyományokban él tovább ma is. Neveik a Bányászati és Kohászati Egyesület budapesti könyvtárában 834. sz. alatt őrzött „**Schemnitzer Schachtbuch**“ban maradtak ránk, melynek első oldalára a Schacht első elnöke Albert Herchenröther a következőket jegyezte be féltő gonddal 1858. júl. 22.-én. „Ich ersuche jeden nachkommenden Collegen dieses Buch immer bei sich aufzubewahren und weder am öffentlichen Localitäten, noch anders wo liegen zu lassen.“ — Herchenröther kérésének a későbbi elnökök becsületesen tettek eleget, mert a

(16) L. Faller Jenő : Bánya-, Kohó- és Erdőmérnökhallgatók Ifjúsági Körének multjából. I. Az Akadémiai Magyar Társaság 1876. évi zászlóavató ünnepe. Bástyánk, III. (1943.) évf. 8. sz.

Schachtbuch kitünő állapotban maradt fön napjainkra s örzi az egyesület elnökeinek és tagjainak nevét. Becses a könyv azért is, mert első részében megtaláljuk a Schacht elnökeinek fényképeit is, amivel sajnos egyetlen más ifjúsági egyesületünk sem dicsekedhet. Igy tudjuk, hogy a Burschenschaft, illetve Schacht elnökei 1858-tól 1878-ig a következők voltak. (17)

1858-ban Herchenröther Albert.

1859-ben Sontagh László, vulgó Chimborazzo.

1860-ban László József, vulgó Baka.

1861-ben Oelweisz Gusztáv, vulgó Csokney.

1862-ben Soltz Arnold, vulgó Canis.

1863-ban Ringel Gusztáv, vulgó Skandál.

1864-ben v. Dapsy Viktor, vulgó Brodsitzer.

1865-ben Topscher Samu, vulgó Canis II. alias Fink.

1866-ban Luley János, vulgó Lolla.

1867-ben Kulla Ferenc, vulgó Schütz, alias Hauptmann.

1868-ban Bähr Sándor, vulgó Chimborazzo.

1869-ben Alsómátyásfalvi Mattyasovszky Jakab, vulgó Kecske.

1870-ben Karafiat Emil, vulgó Maccaroni alias Cazzo.

1871-ben Mészáros Aurél, vulgó Abt von Philipsbronn.

1872-ben Hóra József, vulgó Bibesko II.

1873-ban Novák Béla, vulgó Salamander.

1876-ban Márkus Lajos, vulgó Spezzi alias Imo.

1875-ben Dávorszky Albert, vulgó Chimborazzo IV. alias Integrale.

1876-ban Márkus Lajos, vulgó Spezzia alias Lopps.

1877-ben Golián Károly, vulgó Schmek II. alias Care.

1878-ban Weisz Gyula, vulgó Bibesco III. alias Jönköpings.

A Schachtbuch folytatásában pontosan bevannak jegyezve az évről-évre elvaletált bur-

(17) A Schachtbuchban az elnökök fényképe alatt mindenütt ott találjuk azt a két, esetleg három évszámot, amely tanévekben az illető a Burschenschaft elnöke volt. Tekintve, hogy ott mindig a tanévek vannak megjelölve, tehát pl. 1872—73., az ottani évszámok nem egyeznek teljesen az elnökökre vonatkozó jegyzékem évszámaival.

sok vulgójukkal, úgyhogy tulajdonképpen az egyesület minden tagját megtaláljuk. Az utolsó bejegyzés 1878. júl. 4.-én történt, amikor a Schacht utolsó tagjai is búcsút mondtak Selmecnek.(18) Névsoruk után a jegyző odarajzolta a Burschenschaft jegyét egy nagy fölkiáltójellel(19), alája pedig később valaki ceruzával a következő nyolcsoros strófát jegyezte föl:

Schemnitz, dort in schönen Ungarland,
 Wo vor Zeit die Burg der Freien stand,
 Hörst du noch gewaltige Gesänge?
 Kommst du noch vor Burschen ins Gedränge?
 Trägt man Deinen Namen noch ins Weite
 Ging das alte Schachtgebäude pleite?
 Und die alten treuen Bergmansieler
 Wer singt sie wieder!!?

A Schacht halálával bizony sok minden megváltozott, bár lényegében csak az történt, hogy most már magyarul zengtek tovább a régi bursdalok. Hisz 1848 után, de különösen, hogy 1869-ben bevezették a magyar tanítást, elmaradtak az akadémiáról az osztrák-németek, a Burschenschaft lényében már csak keret volt, melyet csak multja és büszke szelleme éltetett. Tagjai már régen nem ragaszkodtak a lényeghez s az, hogy úgymondjam aklimatizálódott a magyar diák lelkiségéhez. Hisz éppen az volt a legfőbb oka is, hogy oly soká tarthatta magát, mert ha végig lapozzuk a Schachtbuch névsorát, csupa magyar nevet találunk benne. Ezért volt nehéz a magyarosító ellenzék munkája is, mert igaz, hogy a Burschenschaft, ill. Schacht tagjai németül énekeltek s üzték szórakozásait, de szívük igaz magyar volt, s így nem lehetett velük szemben hazafiasságra hivatkozni. Jól mondja Zivuska Jenő többször idézett munkájában, hogy „a germanizálás vádja nyelvüket, szokásaikat érheti ugyan, de érzelmeikre nézve ez rágalmozás volna.”

A Burschenschaft helyesen az akkoriban már csak rákent német máznak 48, de még inkább 67 után el kellett tűnnie. Így kívánta az idő, az új kor szelleme, a diákság nemzeti érzése, mely szégyelte az idegent s különösen a németet, mely 48-al kapcsolatban sokaknak fájt a hazában. Az átalakulás nem volt könnyű, de

(18) E bejegyzés a következő: „Mit Valet abgefahren 1878. 4-ten Juli als die letzten Mitglieder der Verbindung „Schacht“. Ezután következnek névszerint az utolsó Schacht-tagok számszerint huszonötön.

(19) A Burschenschaft jegye a „Freiheit“, „Vaterland“, „Ehre“ szók kezdőbetűinek stilizált, egy vonással megvonat jele volt.

föltarthatatlanul be kellett következnie. Szépen mondja el mindezt Tassonyi Ernő, már idézett munkájában (p. 290.) „Napról-napra átjár-

3. kép. Bányamérnökhallgatók az 1870-es években.
 (Szerző gyűjteménye.)

toltak a bursok a Grubenlichtból a Szöllőbe(20), a magyarokhoz. Akik meg ott maradtak is azokban is napról-napra jobban megérlelődött az a terv, hogy a Burschenschaftot föl kell oszlatni. S amikor a följegyzések szerint 1876. dec. 3.-án szavazással kellett eldönteni a Burschenschaft sorsát, a magyar fiúk kivétel nélkül ellene szavaztak, pedig talán ők voltak a legnagyobb bursok. Fájt nekik, hogy a magyarok mindig megvádolták hazafias érzésük miatt, szemükbe mondták, hogy nem jó magyarok. Pedig nem tudott azok közül egy sem németül. Sokszor még a német nóta szövegét sem értette, de dalolta, mert a barátság a szent összetartás szavát sejtette benne.”

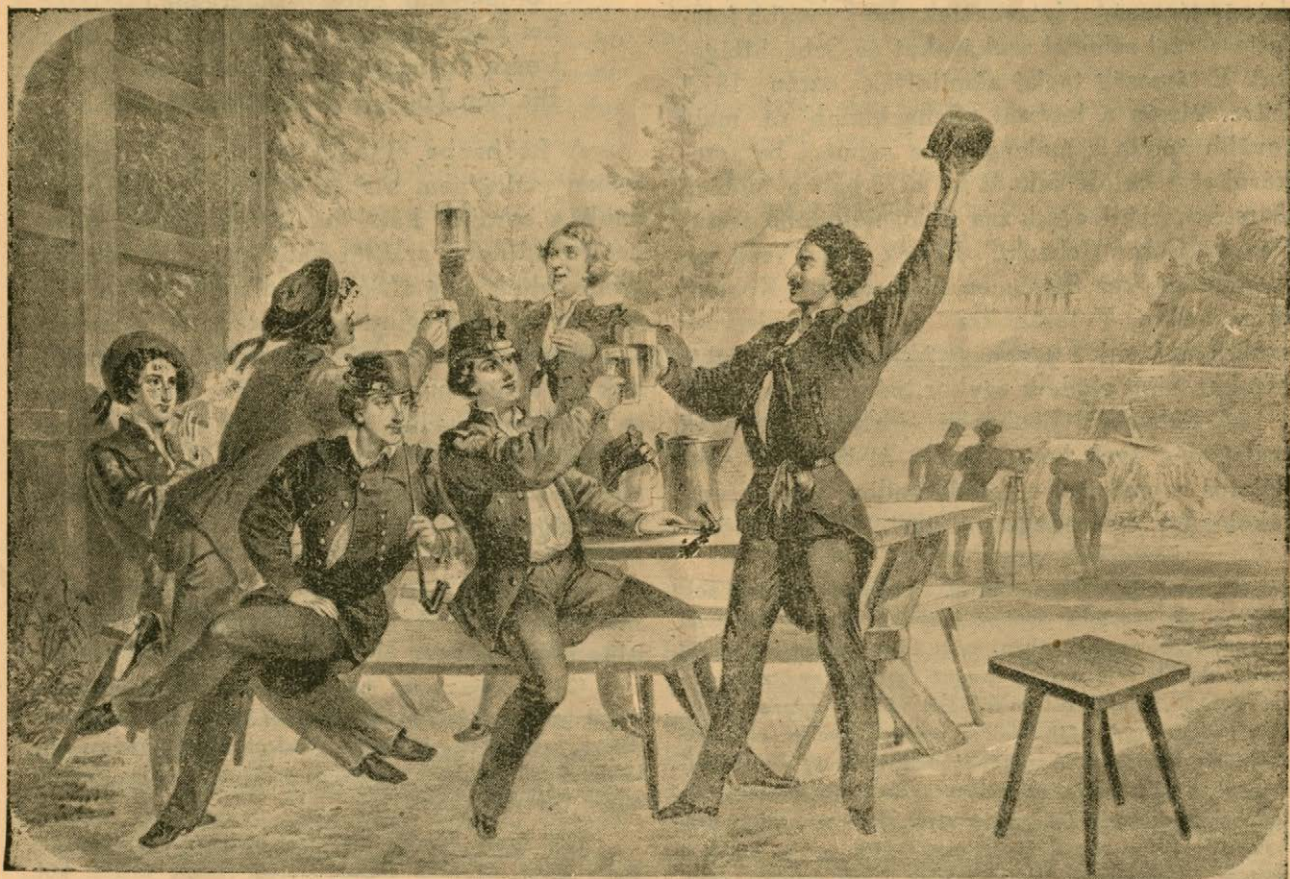
„S amikor leszavazták a Burschenschaftot, leírhatatlan elkeseredés töltötte el az egyesületért rajongó bursok szívét. Nem akartak bele-

(20) A „Szöllő” az „Aranybányamécs”-hez címzett kávéházzal szemben fekvő Ertl-féle kocsmá volt, (a későbbi Bogya étterem), hol a Burschenschaft ellenes akadémikusok tartották összejeveteleiket. Itt alakult meg — mint tudjuk — 1871. nov. 2.-án az Akadémiai Olvasókör is az első kimondottan magyar szellemű ifjúsági egyesület.

nyugodni a társaság ilyen sorsába. Fájt nekik, hogy ezután nem lesznek már vidám Schachtágok. Elfeledik majd nemsokára az egyesület virágzása alatt keletkezett, hol busongó, hol dévajkodó dalokat. Megsemmisül az összetartás s vége az önfeláldozó barátságoknak s a nemes eszményi kollegialitásnak. Nem tudták megérteni, hogy miért kellett a barátságot, a testvéri összetartást ápoló egyesületnek felbomlania. Azért, mert a szeretet helyett beköltözött az akadémikusok lelkébe az önzés! Amikor a Burschenschaft ellen szavazók elvonultak a Grubenlichtből, a bursok még ott maradtak, hogy

tani a Burschenschaftot. Amennyien lesznek, hát annyian, de az egyesületnek mégis fön kell maradnia."

„Hiába volt a bursok jószándéka. Pár nap mulva a kormány mindennemű német diákszokásra emlékeztető dolgot betiltott. Most már igazán erőt vett a szomorúság a bursok lelkén. A Burschenschaft megszüntetésében a barátság, testvéri összetartás üldözését látták. Nem tudták megérteni, hogy mit vétenek ők a magyarság ellen azzal az egy pár németnyelvű dallal, amikor a szívük, az érzésük szín magyar volt!" (21)

a nap szomorú emlékét megörökítsék az utókor számára. A Schacht névkönyvébe beírták mindannyian nevüket. Némelyik utána írt még egy keserű kifakadást is az újítók ellen. Aztán összeölelkeztek s szomorúan könnyező szemekkel énekelni kezdtek:

Wo sind die schönen Feste
Die man eins aufgewicht?
Verschwunden — und die Reste
Sind auch nun bald verwischt! . . .

Hazamentek mélységes fájdalommal a lelkükben. Hanem másnap, amikor egy kicsit megfontolták a dolgot, nem igen akarták az estéli gyűlés határozatát elfogadni. Fön akarták tar-

(21) A Tassonyi által megszépített események természetesen sokalta magyobb megrázkódtatást és gyűlölködést okoztak a hallgatók körében s az átalakulás erősen szélforgácsolta a különben mindig egységes és példásan összetartó diákságot. Bőséges adatokat találunk erről az évekig tartó civódásról a Vörös Ferenc által szerkesztett „Selmecz” című hetilap akkori — különösen 1876. évi — évfolyamában, melynek hasábjaiiban mindenekelőtt Sobó-Staudner Jenő bnh. az akadémia későbbi kitűnő professzora vívta elkeseredett tollharcát Szócs Miklóssal, az akkor Általános Társaságnak nevezett Burschenschaft elnökével. Így pl. a Selmecz 1876. júl. 4-i számában Sobó-Staudner a következőket írja: „Hogy a „Schachtársaság” s ennek folyamánya a társaskör nem magyar érzelmű, az nem kortesfogás, az régen ismert és sokszor haszontalanul ostorozott tény. — „Ki hazai nyel-

A Burschenschaft, illetve Schacht elmúlásáról rajzolt képpel kapcsolatban meg kell jegyezni, azt a kevesek által ismert tényt, hogy amikor Selmecen meghalt a „Schacht” s véle a Burschenschaft, ugyanakkor egy másik ősi bányavároskában, a stáierországi Leobenben, annak 1848-ban alapított bányászati akadémiáján újra született a selmeci Schacht hagyományos selmeci bursszokásaival.

Az történet u. i., hogy azok az osztrák hallgatók, kik 48 után még följöttek Selmecre, a német tanítás eltörlésével végleg otthagyták Selmecet s Leobenbe mentek, hol 1870. okt. 15-én egy társaságot létesítettek, mely tovább folytatta a régi selmeci szokásokat és Schachttágot. E társaság tagjai alapították aztán 1872. márc. 21-én a leobeni „Schachtclub”-ot, mely tovább ápolta s melengette a selmeci bursszokásokat s belőle fakadt ki 1873-ban a leobeni Burschenschaft egyik ma is legelőkelőbb testülete a „Corps Schacht”. Ennek tagjai még ma is, mint egykor Selmecen Fuchsokra, Kohlenbrennerekre, Veteránokra és Veteránissimuszokra oszlanak s ugyanúgy ülik meg a Schachttágot, mint elődeik egykor Selmecbányán. (22)

A Selmecről Leobenbe szakadt kollegák pedig még évek hosszú során át csüngtek csodálatos szeretettel a feledhetetlen Selmec emlékein. Így évtizedeken át tartottak összejöve-

teleket s mint magas állású urak, az osztrák bányászati reprezentánsai 1909. szept. 25-én jöttek össze utoljára Bécsben, egy utolsó Schachttágra, melyre természetesen a magyar kollegákat is meghívták, kik nagy számban vettek részt az összejövetelen. A bécsi Schachttag — egykorú újsághírek szerint (23), bensőséges jó hangulatban folyt le. 70—80 éves, öszbecsavarodott veteránok énekelték ott a régi bursdalokat, játszották a „Schemnitzer Cerevis”-t (24) s újították föl az 50 év előtt tett fogadalmat, mely egy életre szólt:

„Bruder auf Euer Wohlergehen
Sei Euch dieses Glas gebracht,
Unsre Freundschaft soll bestehen
Bis der Tod ein Ende macht!” (25)

A Leobenbe szakadt kollegákkal kapcsolatban pedig nem szabad említés nélkül hagyunk a soraink közt ma is tekintélyes állást betöltő idősebb szaktársakat sem, kik részben tanúi voltak még a Schacht elmúlásának s kiknek ajkán, ha öregurasan elemlegetik Selmecet, a kedves szép napokat, átszellemülten csendülnek föl a régi bursdalok, melyeket mi is szívesen dudolunk velük, hisz szívből fakadó lelkes dalunk **sosem a németségnek**, de Selmecnek, a visszahozhatatlan szépséges fiatalságnak és a barátságának szól!

(23) L. Deutsches Volksblatt (Wien) Nr. 7452 és 7456. 1909. szept. 29. és okt. 3-i számok. A résztvevők teljes névsorával.

(24) A sok rajzos mókával, dallal és sörrrel fűszerezett érdekes kártyajáték részletes leírását a Celle-ben, illetve Leipzigben 1878-ban kiadott Berg-Akademische Lieder című munkában találjuk p. 97—116. „Das Schemnitzer Cerevis” címen.

(25) Aradi János: Egy öreg bányász visszaemlékezései. Bány. és Koh. Lapok XLIII. (1910.) évf. I. köt. p. 249.

vét elhanyagolja s idegent mivel, az nemzeti érzélem nélküli” s oly mostoha apához hasonló, ki második neje gyermekait bársony ruhában, saját édes gyermekeit pedig rongyokban járattja; a nyelv nemzeti szentség, ez őrzi a nemzet egységét, tulajdonait, sajátosságait, védi a nemzeti létet. Már pedig, hogy a társaskör a nemzeti nyelvet elhanyagolja, az ismeretes. Avagy „Schacht-társaság” s „folyamánya” a „Társaskör” hivatalos nyelve nem német; vajjon hallani-e szájukból egy magyar dalt is; vajjon nem halláig védik a német szokásokat? Már az is, kinek a magyar népdaloknál jobban tetszik a sok értelem, érzélem nélküli német bursdal, nem sok magyar szellemet tanusít! De ami leginkább fáj a magyar embernek, ez az, hogy a társaskör társalgási nyelve „kevés megszámlálható kivétellel” német; ezt legjobban tudom én, ki közöttük vagyok s nem hallok soha egy magyar szót, ezt bizonyíthatják számosak, akik közöttük vannak. Innen van az, hogy az idegen ajkuak itt létök alatt nem tanulnak egy-két szónál többet magyarul, mert azok, kiketől társalgás által tanulhatnának, jobbhangzásának találják a németet. Ezt hiába tagadják, ezt nem hiszi el senki, amíg tettel nem bizonyítják be. Van közöttük sok magyar fiú is, kiknek szinte fáj ez s ezeknek tisztelet! csak hazafisággal ne engednék álszemérmők által fölül mulni.” stb., stb.

(22) L. bővebben: A. Stallowsky, Geschichte des Corps Schacht zu Leoben. 1874—1924. (Selbstverlag des Corps 1924.)

Valetánsaink április 29-én ballagtak. Ünepélyesen búcsúztatták őket az Egyetem aulájában. Az Alma Matert Sébor József Dékán úr, Tárucz-Hornoch Antal és Szádeczky Kardos Elemér professzor urak képviselték. A Himnusz eléneklése után Fuják László erdészbalek, Ruzsinszky István köri elnök, a legrégebben beiratkozott valetáns s végül Sébor János Dékán úr beszélt. Azután a „Ballag már a vén diák” éneklése közben kivonultak négyes sorokban az Egyetem kapuján. A valetaszalagot este vették le, rövid szakestély keretében.

Hol állott Selmecen a „Schacht“?

A „Bástyánk“ f. évi április havi füzetének 18. oldalán foglalt (8) alatti jegyzethez legyen szabad hozzáfűznöm, hogy annak a helynek megjelölése, ahol nekem annak idején mutatták a régi „Schacht“ épületet, meggyőződésem szerint nem lesz teljesen hibás, hogyha a „gerinc“ szót helyesen értelmezzük.

A 914 méter magas Tanád nem gerinc, hanem hegy. Három ilyen — 900 méter körüli — hegy áll őrt Selmec felett. Keletről nyugat felé: A Paradicsomhegy, a Tanád és a Mnisa. Ebből a hatalmas tömbből gerincek futnak le a város felé három főirányban, mindegyik több kisebb ágra szakad. A Paradicsomhegyről az Óvároson át a bélabányai hágó és a Kálváriahegy felé fut az egyik, ez a várost északkelet felől övezi. A Mnisáról a Felsőrnán és a szélaknai hágón át a Szentháromsághegy felé a másik, ez északnyugatról fogja körül a várost. A harmadik a Tanádról fut le a város közepe felé, a Klingertó

és a városi vízvezeték gyűjtőtava, ill. völgyei között emelkedve, ez folytatódik a szélaknai kapu tájékán a Leányvár felé. Erre vonatkozik a megjegyzésem, ennek a gerincnek a Klingertó felé lejtő oldalán állott a Schacht, a további folytatásában a város felett kiemelkedő kupon — kb. szemben az akadémia palotáival — a Leányvár.

Hogyha talán a „magasan fenn“ kifejezés okozta a félreértést, ezt a városhoz viszonyítva értettem. A Schacht épületének tengerszín feletti magassága kb. egyezik az akadémiai új palotákkal, túlhaladja a 600 métert. A Főutca közepe tájától, a Kamaraház vidékétől számítva mind a kettő elég kiadós kapaszkodót jelentett.

Nem áll rendelkezésemre megfelelő térkép, így csak emlékezetből közölhetem a fenti adatokat. Meggyőződésem, hogy azok helyesek.

Roth Gyula,
egy. ny. r. tanár.

„Splendid isolation“, vagy közösségi élet?

Kinnt az éjszakában szerte szórja arany fényét a hold, és telt, duzzadt rügyek nyujtóznak a hajtásokra lapultan. Halk, még talán ki-ki hagyó, de mégis biztosan dobbanó ritmus remegteti a mindenséget, és talán tétova, talán erős bizonyossággal tölt el ezen az estén. Ha nagyon ki akarnám fejezni magamat, akkor azt kellene mondanom, régi, kopott, kissé buta szóval, hogy a tavaszt érzem.

Nem tudom miért, de az idén, nagyon váratlanul jött, és mint minden váratlan élmény, ez is mély, komoly gondolatokat ébresztgetett bennem. Én azt hiszem, hogy ezek a tavaszi gondolatok mindig mélyebbek, mint az őszié. Mélyebbek, és nehezebbek, mert gondolkodni akkor a legnehezebb, amikor a lelkesedés hevít, amikor a lehetőségek sokféleségére nyit kaput az idő, és akkor a legkönnyebb, amikor vesztett küzdelmek után már csak a tapasztalatra nyílik alkalom.

Most, hogy idáig érkeztem, önkénytelenül is élembe torlódik az a százszor emlegetett párhuzam, amelyet a tavasz, az ifjúság és az élet között szoktak megvonni deresedő fejű öregek. Én, jóllehet, félek a gondolatnak ettől a formájától, mégis jónak vélem, hogy ennek a tavasznak a kapcsán kifejezzem azokat a gondolatokat, amelyek az ifjúságnak szólnak, talán példa, vagy figyelmeztetésképpen, és amelyeket —

sajnos — praxisban töltött éveim keserű tapasztalatai sugallanak.

I.

Prohászkanak volt egy nagyon is egyszerű, de éppen olyan mélyértelmű kijelentése: „A világnézet az ember öntudatraébredése. — Oldjuk fel kissé azt a gondolatsűrítést, amit behelyezett ebbe a rövid kis mondatba. Élni, élet, sokszor emlegetett, tartalmatlanná vedlett szavak, de talán van még tartalmuk. Németh László a magyar hivatást, életet, a magyarság és Európa szintézisre juttatásában határozta meg. Szüksük le az egyik fogalmat, és tágítsuk ki a másikat, és kezünkben van az egyén élete. Élni annyi, mint szintézisre juttatni a mindenséget. Vagyis az élet nem a felkeléssel, az ebéd-del, az imádkozással és nem az udvarolgatással kezdődik. Ez nem az élet. Nevezhető vegetálásnak, de életnek nem. Az élet ott kezdődik, ahol a gondolat kezdődik, amikor az „én“ szembe helyezkedik mindazzal, ami nem „én“, és amikor nem elégszik meg ennek a világnak a mindenségnek a puszta tudomásvételével, hanem hozzákezd a törvényeinek a felismeréséhez, az összefüggések bonyolult csomójának a kibogozásához, amikor a mindenség széthulló mozaikjait egyetlen hatalmas harmonikus képpé tudja formálni. Ez a kép, ez a harmonikus tartalmi valóság, a helyes világnézet.

Mindez természetesen nem lehet következmény nélkül, de ezek a következmények époly szükségkép adódnak, mint ahogyan a világnézet is szükséges. Abban a tényben, hogy az „én” felismeri a mindentől való különbözőségét, nemcsak a szembehelyezkedés tényleges aktusa rejlik, hanem még egy felismerés, amely azonban már a magasabbrendű éltre született „én” lelki sajátja, — a közösségi érzés.

Ebben a szemléletben, a mindenség fogalmát szűkíti le, és belevonja mindazokat, akik testileg és lelkileg nagy vonásokban azonosak vele, akik elé a földrajzi, és történelmi helyzet hasonló, — akár általuk is felismert, akár fel nem ismert — célokat tűz. De még mindig hiányzik valami. Ez azonban már nem következménye a közösségi érzésnek, hanem kölcsönös kiegészítője.

Az „én” felismeri a világnézet, és a magasabbrendű életszükségességét, de ugyanakkor elérkezik annak a megismeréséhez is, hogy az általa a közösségbe vontak közül sokan nem jutottak el, és pedig önhibájukon kívül nem jutottak el az említett felismeréshez, és éppen ez a rádöbbenés ébreszti fel benn a felelősség érzését.

A közösségi érzéshez abban, akiben vezetéshez való képességek feszülnek, okvetlenül társulnia kell az említett felelősségérzetnek. Ez a felelősség a történések és események indítója és formálója és a közösség az, amelyben a felelős „én” a közösség érdekében kiteljesedéshez tud jutni. Ha nincs közösség, a felelősség semmibefoszló idea, és fordítva, ha nincs a közösségben a közösségért felelősséget érző „én”, akkor a közösség oszlik előbb vagy utóbb szét.

Ez az a három pont, három állomás, ahová az embernek el kell érkeznie, hogy eljuthasson ezeken túl, a magasabbrendű élethez. Még egyszer mondom, világnézet, közösségi érzés, és felelősségérzés.

II.

Ha most visszagondolunk arra, amit jóval előbb mondtam, való igaz, ezek a gondolatok nem úgy hangzanak, mint a színes tavaszi szölamok, de mélyek, mint maga az élet, amelyre utat és lehetőséget nyújtanak. Én saját ifjúságomon túl, tapasztalatokon és keserőségeken túl jutottam el ezekhez, de im eljutottam, és ebben van a lényeg. Lassan már tíz éves tapasztalat van mögöttem, és irigylem azokat, akik akkor jutnak el ehhez a felismeréshez, amikor még ideje van, akkor, amikor — hogy visszatérjek az említett kettős gondolathoz, — még

valóban a tavasz nyit elébük lehetőségeket.

Ismertem a magam ifjúságát és azt hiszem, ismerem nagyjából a mostanit is és nem mondok ítéletet felette, mert én nem ítélezhetek ebben az ügyben, de talán mégis jó lesz, ha elmondom azt, ami miatt — talán — aggódok érte.

Vannak közöttük jó fiúk, akiknek az életük — hiába — nem okoz gondolatokat, akik talán sohasem fognak feljutni ehhez a nehezebb, de magasabb élethez, mert nincs erejük, és főleg nincs vágyuk, hogy feljussanak hozzá, őket ezért bántani nem szabad.

Azután vannak, — biztosan kell, hogy legyenek, — olyanok, akiket az ifjúságuk már korán szembeállított az élettel, és éppen ezért már korán kiérlelték magukban a magasabbrendű embert, talán messzire jutottak, talán nagyon is megelőzték önmagukat, esetleg elkedvetlenedésbe torkollottak, talán jókor érkeztek ahhoz, hogy a magasabb produktív életet élhessék. Nem nekik írom mit írtam és amit írni fogok.

De vannak, akikben képességek élnek, — csak éppen ők maguk nem vágyakozzák a kitisztulást, és ezt a teljesebb életet. Ők nem fognak megállani ott, ahol most állnak, mert azoknak, akikbe képességeket oltott az Isten, a képességeikkel sáfárkodniuk kell. Ők azok, akiket, azt hiszem megszáditott az a szó, helyesebben az a tartalom, amit ez a szó takar, akik azt hiszik, hogy az öncélúság helyes, és képes arra, hogy tartalmat adjon életüknek. Ne haragudjanak, de én sajnálom őket, és azért sajnálom őket, mert későn kényszerülnek majd arra, hogy eljussanak a világnézethez, a közösségi és a felelősségérzéshez, és mert nagyon keserűen fogják bánni azt, hogy elkéstek önmagukkal.

Most tanulnak, és csak tanulnak, és diplomát szereznek, de megfélelkeznek arról, hogy a diploma mindenre képesít, csak erre az életre nem, de megfélelkeznek arról, hogy ők nemcsak mérnökök, de emberek is lesznek, és arról, hogy jó mérnök csak az lehet, aki mint ember is megállja a helyét.

Majd akkor fognak rádöbbenni mulasztásukra, ha majd diplomával a kezükben, nemcsak mérnöki feladatokat, tervezetéseket, de sorokat, életeteket családokat bíz rájuk az állásuk, amelyeket nem lehet majd a matézis törvényei szerint kezelni, és akkor furcsákat és keserveket fognak majd tapasztalni.

* *

Hígyjék el mindazok, akiknek írtam, hogy mindez nem üres mondás, hanem szép, szomorú

tapasztalat, mert én is ilyen későn ébredő voltam, és nem kívánom senkinek azt, amit nekem hozott az élet. — A mostani ifjúság előbb-utóbb végezni fog, és ismét mondom, nemcsak mérnökök, de emberek is lesznek, és mint embereknek, útmutatóknak kell lenniük, mert felelősség nyugszik a vállukon, felelősség, amellyel a nemzet közösségének tartoznak, és nagyot vét az, aki ezt a felelősséget eljártssza.

Két út áll a mai fiatalság előtt. Az egyik

az öncélú, a mindentől ridegen elzárkózó, a „profánum vulgus”-t megvető ember útja, a könnyű út és a magyar jövőtlenség útja. A másik a közösséggel közösséget vállaló, a magasabbrendű emberé, a nehezebb, de talán éppen ezért szebb út, a magyar jövő útja.

A „splendid isolation”, — és a közösségi élet.

Tessék választani!

S. I.

Lekéssett hódító.

Engedjenek meg kedves olvasóim előzetesen egy kis visszapillantást a mai középiskolai nevelés egy tételére. Mégpedig arra, melynek feladata az ifjút a kamaszkor veszélyes időszakán átsegíteni.

Ma a kamaszt a legtöbb középiskolában arra nevelik (főképp az egyház), hogy a tisztaság megőrzése legfőbb célja. Ezért idealizmust nevelnek a fiúkba. S követendő kép: liljomos, vallásos, jellemes ifjú. Ezen idealizmus megfelel az életkornak s tagadhatatlan az az óriási gyakorlati értéke, hogy keresztülsegíti az ifjút legkritikusabb időszakán. Mert ekkor kezd gondolkodni, az eseményekre felfigyelni; az eszmék és jelszavakért könnyen rajong, egy jó vagy rossz példa, barát, erősen képes rá hatni. Ekkor kezd ébredezni az ifjában a szunnyadó életerő, ráeszmél, hogy ő már nem gyermek, már férfi, aki testben és lélekben különbözik a nőtől. Ebben a korban düllesztjük legjobban ki mellünket, csapjuk félszemünkbe a kalapot, ekkor járunk leghatalmasabb léptekkel, hogy a lányok észrevegyék és megcsodálják erőnket, férfivoltunkat. A nemi ösztön mind erőteljesebben ébred és dolgozik az ifjában: minden érdekli a lányokkal kapcsolatban. Minden: a sikamlós viccektől a tóthtihaméri könyvekig. Amilyen könnyen pirul a tisztátalanság hallatán, ugyanolyan könnyen megragadja egy-egy elejtett szó és hosszú ideig foglalkoztatja.

Nagy baj, hogy a fiatalságot a nemi ösztön ébredése legtöbbször előkészületlenül találja. Ekkor lehet beszélni erkölcsi lejtőről a pedagógiában. T. i. ekkor az ifjú még nem elég érett arra, hogy minden esetben meg tudja állapítani a számára helyes és célszerű utat. Még nincs elég széles látóköre. Ekkor szüksége van pedagógus-tanarra, aki irányítja, akire hallgat, mert érzi, hogy javát akarja.

Az emberek legnagyobb százaléka, még ha balek is, húszéves korára kinövi a kamaszkort,

pláne, ha még „egyetemi polgár”-nak is titulálja magát. Van egy és más elve, amit saját meggyőződése tesz azzá. Nem lehet neki mindent beadni és vakon vezetni. Van holmi világnézete és tudja körülbelül, hogy mit érdemes megtenni, mit nem, mi lehetséges számára és mi nem. Ilyenkor talál az ifjú célt, értelmet és tartalmat valamely tudományágban, művészetben, foglalkozásban és megesik, hogy az az egész életére leköti. Sőt, van olyan csodabogár is, aki mindemellett arra is fordít gondot és energiát, hogy némi általános műveltségre tegyen szert, ne váljon pusztán szakemberré, hanem lássa maga körül az életet világosan és józanul gondoskodik, képet alkot magának a társadalomról, nemzetéről, szűkebb köréről, barátairól s nem utolsósorban a nőről. Ez az a kor, midőn az ifjút minden érdekli. Ekkor a legerősebb a tudásszomj, a tapasztalás utáni vágy. Az ifjú szeretne egy lélekzettel felhörpinteni minden tudományt; mindent, ami szép, mindent, ami igaz. Arra is rá szokott döbbsenni, hogy független egyénné lett, aki nem bújhat már a mama szoknyája mögé, akire nem vigyáznak már az osztályfőnökök (és részben a lelkiatyák); akiknek csak egy támasza, egy föltétlen barátja van Istenen kívül, és ez: **önmaga**.

Az ifjú tehát elkezd építeni önmagát; egymásra rakja az élményeit, tapasztalatokat; logikájával kapcsol, ragaszt s épít, épít.

Ez jellemző általában arra az életkorra, melyet most élünk. Természetes, van kivétel bőven. Van elvakult stréber, aki úgy elbújik tudomány-barlangjában, hogy lépesmézzel sem lehet előcsalni; van élvezethajhászó, van léha és — sajnos, meg kell állapítanom — van közöttünk neme egy olyan is, aki még mindig nem képes kinöni a középiskolából; sőt nem is mind balek! Van, aki még mindig a kamaszkor eszmévilágában él és nem képes szabadulni annak problémáitól. Most „viaskodik benne a kér-

dés: ki felelős ezért a szexuális élet terén az állatvilágnál is alacsonyabbra süllyedt magyar ifjúságért? Újra és ismételten harcot hirdet és harcot hirdet a tisztátalanság ellen; a káromkodás, a pornográf viccek ellen. Táborba hívja „mindazokat, akik még tudnak remélni egy jobb kor eljövételében”, hogy „élő gátként nekifejüljenek az árnyak. Contra torrentem!” Kétségbeesetten kiált fel: „Keresztény, magyar egyetemi ifjúság, anno 1944!” Nem veszi észre, hogy van, nem egy olyan ifjú társai között, aki igen is, felelősséget érez a nemzet jövőjével szemben, de úgy érzi ezt a felelősséget, hogy ő vezető helyet fog betölteni, akire emberek sorsa lesz bízva, akinek majd építenie kell. Ezért most felkészül a nagy küzdelemre: erősíti, építi magát; teleszívja magát tudománnyal, művészetel; élményeket gyűjt, szívja magába az életet és duzzasztja erőit, energiáját, hogy majd tényleg pillérje legyen a nemzetnek.

Ennek az ifjúságnak fújnak harciriadót óriás szavakkal és hasznos célokkal és ebben rám is számítanak — sajnos hiába. Sőt, látják, nem merült ki egyetlen csatákban a harci láz. Megjelent a folytatás, öt sorral hosszabb terjedelemben s ennyivel öntudatosabban és sziklaszilárdabban. Ezek után úglátszik, számítani lehet további megszólalásra, nem hagyható tehát szó nélkül, nehogy a fiatal szemlélő azt a hamis képet alkossa, hogy ez az egész ifjúság hangja

„Sokkal többen hallgatták volna meg a szexuális előadásokat!” — olvashatjuk. Utána a „ha”: ha nem hasonlítanak ahhoz a beteghez, aki azért nem mer elmenni az orvoshoz, mert fél, hogy az súlyos betegnek fogja találni. Kérdem: vajon ki ismeri el magát közülünk olyan gyerekesnek, akinek még mindig efféle gátlásai vannak? Valószínűbbnek tartom, hogy a jelenlevők száma egyenes arányban áll azzal, amit az előadások neki nyújtani képesek voltak.

Azután újra jön a buzdítás a küzdelemre a tiszta életért. A figyelmeztetés sem hiányzik: „aki megteszi, nehéz harcra szánja reá magát.” „De érdemes. . . ., hogy ne kelljen a futó gyönyörök elmúlása után rettegnie: nem lesz-e következménye.” Bizony, ez nagyon figyelmebe ajánlható annak, aki hasonlít a kis fecskéfiókához, amely szétfeszítve tojásburkát, csupasz szárnyacskaival rögtön akar röppenni a biztos fészékből a csábító, fényes világba s nem veszi észre maga alatt a tátongó mélységet. Szeretném tudni, ki tartja ilyennek magát közülünk. Lehet, hogy vannak közöttünk, akik könnyel-

műen és komolyalanul veszik az életet. De ezek éppenséggel nem fogják túrni, hogy magánügyeikbe nagy szólammal beavatkozzanak. Aki magában belmissziós hivatást érez, azt a szerény tanácsot adom neki: egyenként próbálja megfogni az embereket, ne mind egy csapásra.

A következőket olvashatjuk még: „Hogy igazán erős vagyok-e, abból tűnik ki. . . ., hogy szembe tudok-e helyezkedni egy egész beteg kor laza felfogásával és odakiáltani neki: tiszta akarok maradni, ha gúny is ér érte!” Gúny nem biztos, hogy érni fog érte, de egy kis lenézés talán inkább. Nem a tisztaság miatt — ismételten leszögezem, hogy a tisztaság előtt meghajlok és sokra becsülöm — hanem amiatt, hogy egyetemi fiatalságra akar húzni olyan eszme-zubbonyt, amelyet az már rég kinőtt.

„Segítségedre lesz az is, ha nem vagy cinikus, hanem mindeddig megőrizted ideáлизмusodat!” És ezután mi lesz az ideáлизмussal? Valószínűleg ezután is őrizzem meg. Habár magam nem vagyok ideálista, de tisztetem az ideáлизмust, mint **alaptermészetet**, mint **éleltszemléletet**. De semmi rokonszenvet sem tudok érezni az iránt az ideáлизмus iránt, amit valaki a kamaszkorban szerez és azt rá akarja erőszakolni az egész életére. Mert ez azt jelentené, hogy az illető nem fejlődik; látóköre nem bővül, érdeklődése is egész életén át egy szűk körre szorítkozik. Az ideáлизмusnak az emberrel együtt kell fejlődni, átalakulni. A cél nem maradhat mindig ugyanaz, mert ez azt jelentené, hogy egész életén át egy délibáb után fut, amit sohasem érhet el. Mert ha egyszer már elérte, az nem lehet többé ideál. Tehát az ember érdeklődésköre, egyes dolgokról való felfogása a látókör bővülésével változik s ha ideáлизмusát meg akarja őrizni, ennek a tárgya is változhat anélkül, hogy kevésbé lenne ideálista. De semmiesetre sem rögzíthető meg lehúnyt szemmel, mert ez minden fejlődés kizárását követelné.

Ha mégis akad közöttünk, aki szűk köréből nem akar kitekinteni és nem akar tudomást venni környezetéről, kívánatos, hogy maradjon meg önmagánál és ne induljon hódítóútra olyan ifjúsággal szembe, melyet nem akar és nem tud megérteni s melybe beleilleszkedni képtelen!

Fekete József emh.

Mosolyom.

I.

Gyermekkorban világított,
mint egy és ezerarcú titok.

Ragyogott benn' lelkem fénye
és nem ért hozzá semmi mocsok.

Szép, szent volt a mosolyom.

Mosolygott rám édesanyám
s én picinyen az anyamellre,

Vidám volt a mosolyom, vidám,
s tékoztam lányra, gyerekre.

Szép, szent volt a mosolyom.

II.

Aztán nőttem, nőttem egyre csak,
nyílt a szemem sok csodára :
a szépség mögött borzalmak
táruultak a szemsugárra :

szép India : éh-halál,

szép nő mögött sóvár férfi-arc,
férfi test bűzösen rothad,
férfi s nő között szerelmi harc,
kultúra, arany s nyomorhad....

és megtört a mosolygás.

III.

Még ragyogott szememben fény,
sötét élet szomorú fénye,

s nem ragyogta át mosoly.

Hullott újra az Élet elém,
s hiába tértem ki előle,

rám lesett nappal, s. éjjel mint bagoly,

zúgott az éljen, hullott az ember,
dárídózott a csont-halál
szörnygépben, puska- s ágyútűzben,

javában állott a csont-bál :
égett a földi pokol,

s kábultan riadtam mosolyra ;
dicsőség, fény ? Krisztus, Isten ?....
különös gyászban mosolyogva
nem vettem észre kit átléptem,

összetört a mosolyom.

IV.

Simulj el mosoly, ne kínozz !
Mosolygott rám az édesanyám,

én tékoztam mosolyom
s vidám volt az mint egy kisleány :

Szép, szent volt a mosolyom.

(Most zsebrevágom mosolyom
összetört cserepeit.)

Luce.

Dicséret helyett.

Forrón, ha simogat könnyű kezed
Hogy menekülnek tőlem a rideg,
Vén tervek.

Vége erőim, hogyha lankadottan
Indítást várnak, mosolyogsz halkan
És lágyan. 3

Lomha alkonyatban, ha fáj is az élet,
Húnyt szemmel cserélek tevéled
Meséket.

Almaid szépek és szállnak fehéren
Ima helyett, és érzem szeret engem
Az Isten.

— ány —

Fájdalom télutón.

Tavaszcsilogásban őszi alkony kísért,
A csengő tiszta dalra a némaság felel.
A dús színek fakó esőben fulladnak el,
És lehajtott fejjel kérdezem: miért?

Őszi estéken, ha mély köd ül a tájon,
Már nem kérdezem, hová megy az élet.
Hitvány volt, hát menjen. Az ígéret
Ígéret maradt. Nem furcsa, ha undorodom.

De most, most fáj ez a szent hazúgság,
S a hit, mit friss szívekben éleszt.
Mert, ha útunk ködbe tér, irányt téveszt,
Vesztett hittel napokat sírunk majd át.

Útmutató.

„VAN-E A MŰVÉSZETBEN ŐSI ÖRÖKSÉGÜNK?” címmel Medgyessy Ferenc sikrasszáll az „Építészet” ezévi első füzetében az ősi magyar vonások megnevezéséért a szobrászat és építészet terén. Egyes állításokkal szemben példákkal igazolja, hogy igenis van ősi, jellegzetesen magyar művészetünk, melyet máig idegen befolyástól leginkább mentesen a népművészet őrizett meg. Ha a magyar ember lelkeségére, gondolkodásmódjára következtetni lehet a művészetén keresztül — s szerinte lehet — fel kell kutatnunk azokat az alkotásainkat, melyek magyar voltukat legjobban elárulják. A XII. századból példaképpen vett szobrokat példátlan egyszerűség, jellegzetesen nagy formák és a részletek beleolvadása az egészbe jellemzi. Különbözik ez a nyugati felfogástól, hol a részletek éppoly fontosak, mint az egész. Az építé-

szetben szintén megvan ez a nagyvonalúság: „Nézzük meg a tanyai parasztházakat. Fehérre-meszelt, egyszerű falak. Ablaknyílás körül semmi. De minek is. Messziről nézve úgyis mindegy, akár van párkánya, akár nincs. Ezt a messziről nézést mindenre átviszi. Örökségül hozta az ázsiai pusztákról.” A mai akadémiát végzett szobrászat és művészet igen magasan képzelet magát a lenézett népművészet felett. A fiatal szobrászoknak és mérnököknek a feladata, hogy magyar jelleget vigyenek műveikbe. „Addig is azonban, amíg erre sor kerül, szeretettel őriztük és nézegessük népművészetünk minden értékes darabját, mert az a hitem, hogy bármennyire európai iskolát jár is művészetünk, az őshazából örököltet, vagy a mi földünkben sarjadtattat lebecsülni, megtagadni egyenlő volna saját magunk megtagadásával.”

Könyvismertetés.

A MAGYAR ÖNTUDAT KIS TÜKRE. A Felső Kereskedelmi Iskolai Tanárok Nemzeti Szövetségének kiadása. Bp. 1943. Ötödik kiadás. 230 oldal. Sokat beszélünk arról, hogy minden mérnöknek nagy nemzetnevelői feladata is van. Magunkat meg egymás között szívesen is helyezzük ebben éppen szolgálatunk miatt más hivatásbeliek elé. A megállapításon, jószándékon túl készülnünk is kell erre. Nincs olyan közösségünk, ahol ezeket megbeszélhetnők. Időnk sem sok akad, hogy a sok fáradsággal és utánajárással egybegyűjtött anyagot feldolgozzuk. Nem tudjuk úgy átgondolni a kérdéseket, hogy azoknak az embereknek, akikben majd fel kell ébresztenünk, vagy helyes irányba kell terelnünk a nemzethez tartozás gondolatát és annak jelentőségét, egyszerűen és világosan adhassuk át azokat. Nos, hát ez a kis könyv jó segítő. Nemcsak azért, mert bő anyagú és sok adatot tartalmaz, hanem azért is,

mert rendszeresen felépített tömör, és érthető, világos stílusú. A legértékesebb azonban az utolsó 12 oldal. Itt az 1943-ig megjelent fontosabb magyarságtudományi munkákat sorolja fel tárgyak szerint csoportosítva. Néhány címszó a három részre osztott könyvből. I. Mik voltunk? Multunk értékei: mit adtunk a világnak? Nemzetünk történelmi jelentősége. Mi és a külföld. Tudósaink, felfedezőink. II. Mik vagyunk? Nemzeti létünk kérdései. Népünk jellemrajza. A magyarság testi és lelki alkata. A magyar nyelv. A magyar lélek a művészi alkotásokban. A magyar föld értékei. III. Mik lehetünk? Jövő feladataink. Gazdasági boldogulásunk feltételei. Gazdasági önellátás-többszermelés. Fajvédelem. A magyarság és a gazdasági pályák. Zárószavak a nacionalizmusról. Szeretnők, ha ifjúságunk minél szélesebb körben megismerné ezt a kiváló kis összefoglaló és jó gondolatokat adó útmutató munkát.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: Kardos Árpád. — Király nyomda, Sopron. Cégt.: Gáspár Zoltán.

„Slavonia” magyar faipari R.-T

Vásárol:
erdő- és fakitermeléseket.

Elad:
fűrészelt keményfát és falemezeket.

Budapest,
X., Kerepesi-út 29. szám alatt.

LATINÁK JENŐ

gép-, szerszám- és kovácsológár

Budapest, X., Monori-u. 2—4.

Telefon: 149-009, és 149 080.

Bányagépkatrészek, bányaberendezési cik-
kek — Mechanikai emelők 2—20 t. teherbírásra.
Csőperemek DIN és MÖSZ szerint, minden nyo-
másfokozathoz. Idom és odorkovácsolás.
B é r m u n k á k

BENEDEK ATTILA

kohómérnökhallgató nagysikerű katonadala

„Visszavárlak”

kotta és szöveg kiadóhivatalunkban kapható.

Szegedi Lemezgyár és Faipari Rt.

Szeged.

Központi iroda: Csanádi-utca 1. Telefon: 10 47.

Vásárol:
Bükk-, hárs-, éger- és jávorrönköket.

Körzöt, rajzfelszerelést

Horváth Kálmán

könyv- és papírkereskedéséből

Müller Paulin-utca 6. — Telefon: 1-58.

HISZ CUKRÁSZDA

Várkerület 83 sz.

Telefonszám 863

Szép és ízléses kivitelű nyomtatványt készít a

KIRÁLY NYOMDA

SOPRON, RAKÓCZI F.-U. 13. TELEFON: 354.

A magyar igazságért küzd az

Új

Sopronvármegye

Tisztább magyarságért

küzd a

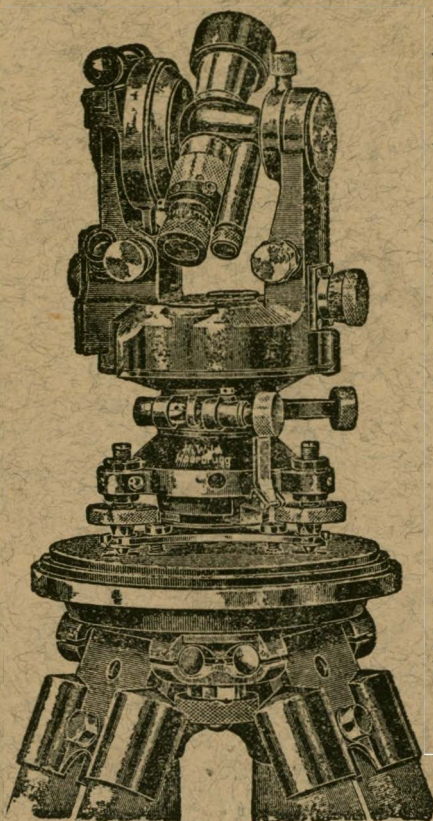
Magyar Út

Állandóanraktáron:

Monopol rajzpapírok, Castell írónok,
Pelikán radírok, töltőtolltinták és tusok.
Celluloid-vonalzók, háromszögek, preci-
ziós körzők, logarlécek és rajztáblák, stb.

Egerváry-nál, Erzsébet-u. 9.

**Wild Heerbrugg T O jelű
TÁJOLÓS TEODOLITJA**
Egyszerű és tájolós teodolit egyetlen műszerben egyesítve.

Végtelen egyszerű kezelés és szabályozás.

Mindkét kör leolvasása 1' pontossággal.

Optikai koincidencia-mikrométer a tájoló és vízszintes kör leolvasására.

Súlya tokkal: 3,4 kg

Ezen műszer, tekintettel különleges előnyeire, kiválóan alkalmas tájolóval való sokszögelésre, fotogrametriai alapponthelyezésre, építkezési célokra stb.

„GAMMA“

finommechanikai gyártmányokat árusító Rt.
Budapest, IV., Apponyi-tér 1. Tel.: 180-873.

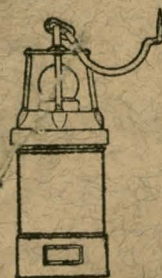
Sodronykötélpályák, bányai ipari mechanikai szállítóberendezések, bányasikló és felvonók, villamos csigasorok

Roessemann-Harmatta

Budapest,
III., Római-fürdő.

A legnehezebb üzemviszonyok között is jól használhatók a

WOLF-rendszerű

elektromos- vagy benzínüzemű
sújtólégbiztos

BÁNYALÁMPÁK.

Szalay István Rt.

Budapest, V., Váci-út 48/a - b.

Telefon: 29-90-70.

**Mindíg
nívós műsor**

a

Városi Moziban

A
mozikultúrának
úttörője
az

ELITE-MOZGÓ